

2009 LÜBNAN SEÇİMLERİ: KAZANANLAR, KAYBEDENLER VE TÜRKİYE

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Rapor No: 4, Temmuz 2009

*Hazırlayanlar: Yrd. Doç. Dr. Vessel AVHAN
Çiğdem ORHAN*

2009 Lübnan Seçimleri: KAZANANLAR, KAYBEDENLER VE TÜRKİYE

Rapor No: 4

Temmuz 2009

© 2009

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

1990'ların başında Türkiye'de eksikliği her zamankinden daha fazla hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 30 Mayıs 2002'de Irak Araştırmaları Enstitüsü kurulmuştur. 19 Mart 2004'te Enstitü'nün çalışma sahası genişletilerek adı Global Strateji Enstitüsü olarak değiştirilmiştir. 1 Kasım 2008'de Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) adını alarak kapsamlı bir yeniden yapılanma süreci geçiren kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır. ORSAM, Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı'na bağlı bir kuruluştur.

Ortadoğu'ya Bakış

Ortadoğu'nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkûm edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik haklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu'daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi, bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM'ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM, bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM; web sitesiyile, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye'de konuk edilmesini kolaylaştırarak, bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

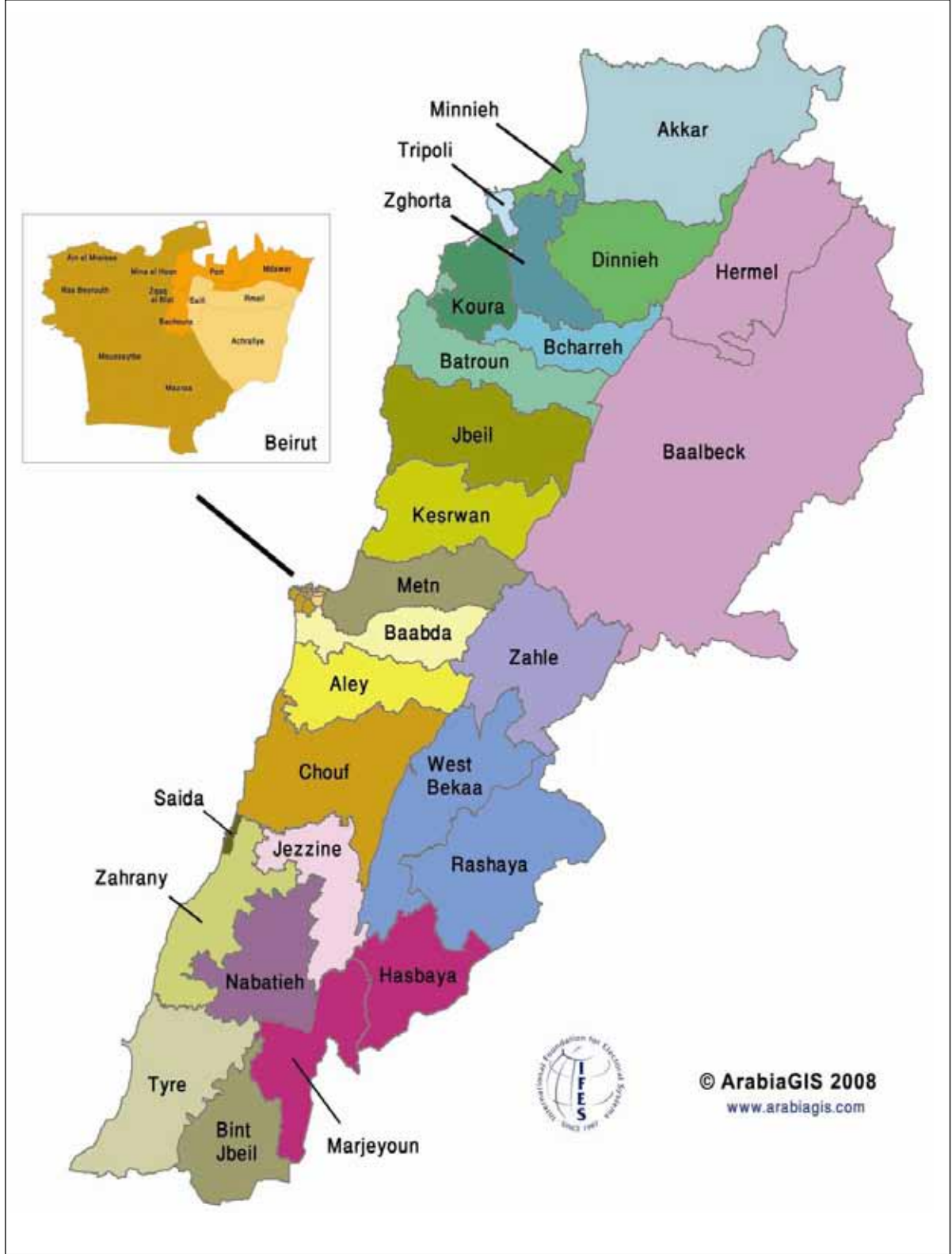
İçindekiler

Özet.....	5
Giriş.....	7
1. Lübnan Seçim Sistemine İlişkin Teknik Veriler.....	7
2. 2009 Lübnan Seçimlerine Giden Süreç.....	10
3. 2009 Seçim Sonuçları: Sayısal Bir Analiz.....	13
4. Ulusal, Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Politikaları Bağlamında Kazanan ve Kaybedenler.....	15
4.1. Kazanan Aktörler.....	17
4.1.2. İç Siyasette Kazanan Aktörler.....	17
4.1.3. Kazanan Dış Aktörler.....	18
4.2. Kaybeden Aktörler.....	18
4.2.1. İç Siyasette Kaybeden Aktörler.....	18
4.2.2. Kaybeden Dış Aktörler.....	19
5. Lübnan Seçimlerine Etki Eden Faktörler ve Sonuçların Değerlendirmesi.....	20
6. Lübnan Seçimleri ve Türkiye.....	23
7. Sonuç.....	25

Tablolar

<i>Tablo 1 – Meclis’te Mezheplere Ayrılan Kotalar</i>	9
<i>Tablo 2 – 2009 Seçim Bölgeleri ve Milletvekili Kotaları</i>	11
<i>Tablo 3 –Milletvekili Kotalarının Vilayet ve Mezheplere Göre Dağılımı</i>	12
<i>Tablo 4 – Lübnan Seçim İttifakları ve Kazanılan Milletvekili Sayıları</i>	15
<i>Tablo 5 – Seçim Bölgelerinde Kazanılan Milletvekilliklerinin İttifaklara Göre Dağılımı</i>	16

2008 Seçim Kanunu Kapsamında
Lübnan Seçim Bölgeleri

Batı Beka-Raşiye, Baalbek-Hermel ve Marjoun-Hasbaya tek seçim bölgesi olarak kabul edilmiştir. Beyrut bu seçimlerde 3 ayrı seçim bölgesine ayrılmıştır. Böylece 2009 Lübnan seçimleri 26 seçim bölgesinde gerçekleştirilmiştir.

Hazırlayanlar:

Yrd. Doç. Dr. Veysel AYHAN
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
veyselayhan@gmail.com

Oytun Orhan
ORSAM Ortadoğu Uzmanı
oytunorhan@orsam.org.tr

2009 Lübnan Seçimleri: KAZANANLAR, KAYBEDENLER VE TÜRKİYE

Özet

18 ayrı dinsel ve mezhepsel grubun hukuken tanındığı Lübnan'da din siyaset ilişkisi en üst düzeydedir. Lübnan siyasal yapısı, mezheplerin siyasal sistemde nasıl ve hangi oranlarda temsil edileceği üzerine başlayan ve günümüzde de süren çatışma ve işbirliğine dayanmaktadır. Lübnan politikasına hâkim olma mücadelesi bazen kanlı bir iç savaşa bazen de farklı mezhepler arasındaki ittifaka yol açmıştır. Dolayısıyla Lübnan siyasal sisteminin tarihsel ve temel özelliği, mezheplerin kendilerine ayrılan kotalar ile temsil edilmesine olanak tanınmasıdır. Mezhep kotalarının oluşturulmasında ise söz konusu dönemdeki bölgesel güç dengesi, mezheplerin askeri ve demografik yapısı ile yabancı güçlerle kurulan işbirlikleri önemli bir rol oynamaktadır.

Lübnan'da, parlamenter demokrasilerde olduğu gibi güçlü partiler bulunmamaktadır. Parti olarak adlandırılan grupların çoğu bir bölgenin önde gelen bir isminin liderliğinde oluşturulan aday listelerinden ibarettir ve ilgili seçimle sınırlı olabilmektedir. Bu aday listeleri yerel ya da ulusal düzeyde ittifaklara dâhil olarak seçimlere girmektedir. 2005 ve son 2009 yılı Lübnan seçimleri 14 Mart ve 8 Mart adı altında iki ittifakın mücadelesine sahne olmuştur. 14 Mart 2005 tarihinde Suriye'nin varlığına karşı düzenlenen gösterilerden adını alan 14 Mart İttifakı'na karşılık 8 Mart 2005'te düzenlenen yürüyüşten adını alan ve Suriye'nin askeri varlığının devamını Lübnan'ın istikrarı açısından savunan partilerden oluşan 8 Mart İttifakı son seçimlerde de kıyasıya bir mücadele içine girmiştir. 2009 seçimi neredeyse 2005 ile aynı şekilde bir Meclis dağılımı ortaya çıkarmıştır. Suudi Arabistan ve ABD tarafından desteklenen 14 Mart İttifakı, İran ve Suriye'nin gücünü arkasına alan 8 Mart İttifakı karşısında zafer elde etmiştir.

Seçim öncesi yapılan analizlerde iki temel olgu ortaya çıkmaktaydı. Birinci varsayıma göre Hizbullah'ın seçimi kazanması durumunda HAMAS örneğinde Filistin'in yaşadığının Lübnan'da da gerçekleşeceği üzerinedir. İkincisi ise 14 Mart İttifakı'nın kazanması durumunda Hizbullah'ın etkisizleşeceğiydi. Ancak, her iki öngörü de Lübnan'daki toplumsal dinamikler dikkate alındığında gerçeği yansıtmaktan uzaktır. Öncelikli olarak seçimlerin Lübnan iç ve dış politikası açısından radikal bir değişiklik yaratmayacağı söylenebilir. Söz konusu varsayımının dayandığı iki temel unsur bulunmaktadır. Birincisi Hizbullah'ın etkinliğinin seçimlerden bağımsız olarak sokaktaki gücüne dayanması ve seçimlerin bu gerçeği değiştirmeyecek olmasıdır. İkincisi Lübnan siyasal sisteminin yapısının farklı gruplar arasında uzlaşmayı zorunlu kılmasıdır. Siyasal sistemin bir gereği olarak hiçbir önemli karar, mecliste çoğunluğa sahip olsanız bile, tüm gruplar ara-

sında uzlaşma olmadan alınamamaktadır. Bu durum Doha uzlaşısı ile iyice belirginleşmiştir.

Bu değerlendirmeler Lübnan seçim sonuçlarının fazla önem taşımadığı anlamına gelmemektedir. 7 Haziran seçimlerinin en önemli sonucu bölgesel rekabette tarafların birbirleri karşısında pozisyonlarını güçlendirme, masaya daha güçlü oturmaları açısından önemli olabilir. Bölgedeki göreceli güç dengelerinde değişim olabilir. ABD Başkanı Barack Hüseyin Obama'nın Ortadoğu'da yürütmeye çalışacağı politikaları kolaylaştırması yönünde sonuç doğurabilir.

2009 seçimleri bölgesel ve küresel güçlerin Lübnan üzerindeki mücadelesinin farklı şekilde sürdüğünü göstermektedir. 7 Haziran 2009 seçimleri Lübnan'daki siyasal istikrarın kurulmasına kısmi bir etki yapması beklenmektedir. 8 Mart İttifakı içinde yer alan Hıristiyan partiler kendi seçmenlerinden istediği desteği alamamıştır. Seçimlerin ardından Hizbullah Şiiiler arasında en büyük güç olduğunu bir kez daha göstermiş olmakla birlikte Lübnan siyasetinde etkin olmak için daha uzlaşmacı bir politika izlemesi gerektiği gerçekliğiyle bir kez daha karşılaşmıştır. Askeri güce dayalı bir politikayla Lübnan'ı yönetmeye çalışması Lübnan'daki demografik ve siyasal sisteme aykırıdır.

Lübnan'da kısa ve orta vadede istikrar beklentisi ağır basmaktadır. Lübnan'daki siyasal gelişmeler dış gelişmelerden bağımsız değil aksine bir bütün olarak dış gelişmelere açıktır. Bu çerçevede yeni Amerikan yönetiminin Orta Doğu'da Bush yönetiminden farklı bazı açıklamalar ve açılımlar gerçekleştirmesi bölgede iyimser bir havanın oluşmasına yol açmıştır. ABD-Suriye ilişkilerinde yaşanan yumuşama, Suudi Arabistan-Suriye arasındaki yakınlaşma, dış dinamiklerin etkisine son derece açık olan Lübnan'ın bölgedeki gelişmelerden olumlu anlamda etkilenmesi sonucunu doğurabilir. İstikrar beklentisini riske edebilecek en önemli unsurların başında aşırı sağcı İsrail hükümeti ile İran arasındaki ilişkiler gelmektedir.

Seçimlerden sonra en önemli tartışma konusu Hizbullah'ın silahları ve Hükümet kararları üzerinde veto hakkına sahip olacak sayıda bakanlığın 8 Mart İttifakı'na verilmesi olacaktır. Hizbullah istemedikçe Lübnanlı hiçbir güç partinin elindeki silahları onun elinden alacak güçte değildir. Diğer yandan 14 Mart İttifakı liderlerinin ise muhalefetin hükümet kararlarını bloke etmesine izin vermeyeceklerini açıklamaları ve Hizbullah'ın elindeki silahların ulusal orduya devrini istemeleri 14 Mart ve 8 Mart arasındaki gerginliğin süreceğini göstermektedir. Sonuç olarak 2009 seçim sonuçlarının Lübnan'a arzulan barış ve istikrarı getirmekten uzak olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Türkiye'nin Lübnan'daki pozisyonu, tarafsız, kapsayıcı, bütün gruplara eşit mesafede, yapıcı ve etkin olma şeklindedir. Türkiye, Lübnan içi kamplaşmada bir tarafı destekleyen küresel ve bölgesel aktörlerden farklı bir duruş sergilemektedir. Bu nedenle Türkiye, Lübnan seçimlerinin sonuçları konusunda belki de en rahat ülkelerden biri olmuştur. Ancak Türkiye'nin tercih yapmaması sonuçlardan etkilenmesi gerçeğini değiştirmemektedir. Seçimlerden 8 Mart İttifak'ı zaferle çıkmış olsaydı Türkiye'nin ABD, İsrail, Suudi Arabistan, Fransa veya AB ile ilişkilerinde yeni krizler doğabilirdi. Bu riskin yanı sıra Türkiye adına önemli fırsatlar da doğabilirdi. Bir kere Türkiye'nin tarafsız ve bütün gruplara eşit mesafede durma politikasının test edilmesi açısından başarılı ve Türkiye'ye bölgede duyulan güveni pekiştirecek bir dönem olabilirdi. Türkiye'nin Lübnan'a ekonomik açılımı açısından sonuçların beklenen yönde olduğu söylenebilir. 8 Mart seçimleri kazansa idi en büyük beklenti Lübnan'ın bir ekonomik krize sürükleneyeceğiydi. Ekonomik istikrarın süreceği olması Türkiye'nin ticaret ve yatırım faaliyetlerini daha rahat sürdürme imkânı sağlayacaktır.

Giriş

Ortadoğu'da seçimler yılı olarak adlandırılan 2009 senesi Irak'taki yerel seçim ile başlamış ve İsrail Knesset seçimleri ile devam etmiştir. Bölge, ayrıca Haziran ayı içinde sırasıyla Lübnan ve İran'da olmak üzere iki önemli seçime daha tanıklık etti. 7 Haziran 2009 tarihinde gerçekleşen Lübnan meclis seçimlerinin sonuçları; Lübnan iç ve dış politikasının seyri, Ortadoğu'nun istikrarı, ABD'nin bölgede uygulamaya çalıştığı yeni açılımlara etkisi ve Türkiye açısından önem taşıyordu.

Türkiye, Lübnan'ın istikrarına katkı çerçevesinde Avrupa Birliği (AB), Rusya Federasyonu ve uluslararası kuruluşlar ile birlikte 7 Haziran seçimlerine gözlemci göndereceğini ilan etmiştir. Bizlerin de uluslararası gözlemci olarak izleme şansı bulduğumuz seçim süreci karşılaştırmalı olarak irdelendiğinde belki de Ortadoğu'nun diğer hiçbir ülkesinde olmadığı kadar demokratik ve adil bir ortamda geçmiştir. Dolayısıyla her ne kadar iç çatışmalar ve gerginliklerle gündeme gelse de Lübnan, demokratik kültürün geldiği aşama itibarıyla dikkatleri üzerine çekmektedir. Anayasa tarafından tanınan 18 ve Meclis'te de temsil edilen bir azınlık kontenjanının yanı sıra 11 mezhep ile Lübnan birçok farklılığı bir arada yaşamaktadır. Nitekim Lübnan seçim sistemi de söz konusu toplumsal yapı gibi karmaşık bir nitelik oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmada öncelikli olarak çok aktörlü toplumsal yapının siyasal alanda temsil sorunu üzerinde durulacaktır. Bu noktada tabloların desteğiyle seçim sisteminin yapısı analiz edilecektir. Lübnan seçim raporunun diğer kısımlarında 2009 seçimlerine giden süreç ve aktörlerin politikaları incelenecektir. Seçimin genel olarak değerlendirildiği ve ulusal, bölgesel, küresel aktörler için ne ifade ettiğinin ele alındığı bölümün ardından sonuçlar kısmında seçimlerin Türkiye-Lübnan ilişkilerine etkisi değerlendirilecektir. Rapor genel değerlendirme bölümü ile sonlandırılacaktır.

1. Lübnan Seçim Sistemine İlişkin Teknik Veriler

18 ayrı dinsel ve mezhepsel grubun hukuken tanındığı Lübnan'da din siyaset ilişkisi en üst düzeydedir. Lübnan siyasal yapısı, mezheplerin siyasal sistemde nasıl ve hangi oranlarda temsil edileceği üzerine başlayan ve günümüzde de süren çatışma ve işbirliğine dayanmaktadır. Nitekim Lübnan toprakları, yüzyıllardır Hıristiyan ve Müslüman mezheplerin farklı şekilde siyasal sistemde varlıklarını sürdürme mücadelesine tanıklık etmiştir. Lübnan politikasına hâkim olma mücadelesi bazen kanlı bir iç savaşta bazen de farklı mezhepler arasındaki ittifaka yol açmıştır. Dolayısıyla Lübnan siyasal sisteminin tarihsel ve temel özelliği, mezheplerin kendilerine ayrılan kotalar ile temsil edilmesine olanak tanınmasıdır. Mezhep kotalarının oluşturulmasında ise söz konusu dönemdeki bölgesel güç dengesi, mezheplerin askeri ve demografik yapısı ile yabancı güçlerle kurulan işbirlikleri önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, Osmanlı döneminde Lübnan Dağı'yla sınırlı bulunan bölgede siyasal ve idari yönetim 1840'ların başında ilk önce Dürzi ve Hıristiyan Marunî mezhebi arasında bölüştürülmüş, ancak daha sonraları Batılı güçlerin Marunîler lehine Lübnan sorununa müdahil olmasıyla 1861'den itibaren siyasal iktidar Marunîlere verilmek zorunda kalmıştır. Bununla birlikte 1861'de İstanbul Antlaşması'yla kurulan *mutasarrıflık* sisteminde din esasına dayalı bir yönetim anlayışı benimsenmiştir. Din ve mezhep esasına dayanan Yönetim Konseyi'nde, Lübnan Dağı'nda yaşayan 6 mezhebin siyasal sistemde temsil edilmesi sağlanmıştır. 1864 tarihinde kabul edilen Yönetim Konseyi'nin yapısı 4 Marunî, 2 Rum Ortodoks, 1 Rum Katolik, 3 Dürzi, 1 Şii ve 1 Sünni şeklinde oluşturulmuştu. Osmanlı sonrası dönemde de Lübnan'ın mezhepçi siyaset anlayışı sürekli korunmuştur.¹

Bu bağlamda seçim sistemleri de mezhepçi yapının korunmasında oldukça önemli olmaktadır. Mezhepçilik sistemi bir yandan azınlık ve

çoğunluk kavramlarının önemini yitirmesine yol açarken diğer yandan da mezhep içi rekabeti ve gerginlikleri derinleştirmiştir. Mezhepler kendilerine ayrılan kotaları kullanmak için genellikle dar seçim bölgesinde seçimlerin gerçekleştirilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Dar seçim bölgesi uygulamasında adaylar, seçim bölgesinde tüm seçmenlerin oyunu almaya çalışmaktadır. Bu nedenden dolayı her seçim öncesi seçim bölgesinin sınırları üzerine ciddi bir tartışma yaşanmaktadır. 2009 seçimleri öncesi 14 Mart İttifak'ı ile 8 Mart İttifak'ı arasında yaşanan gerginliğin bir nedeni de seçim bölgeleri olmuştur. 2005 seçimlerinde Beyrut tek bir seçim bölgesi olarak alındığından Sünni seçmenlerin oyu belirleyici olmuştur. 2009 seçimlerinde ise Beyrut kendi içinde 3 ayrı seçim bölgesine bölünerek Hıristiyan ve Şii adayların kendi mezheplerinin oyuyla seçilmesi sağlanmıştır.

Lübnan'daki bir seçim bölgesinde kimlerin oy kullanabileceğini belirleyen temel kıstas soy kütüğüdür. Lübnan seçimlerinde, Osmanlı dönemindeki soy kütükleri günümüzde de dikkate alınmakta ve tüm seçmenler kendi soy kütüklerinin bulunduğu seçim bölgelerinde oy kullanmaktadır. Örneğin, seçmen olan kişinin dedesi Osmanlı döneminde Sayda'da kütüğe kaydedilmişse, seçim günü söz konusu seçmen Sayda'da oyunu kullanmak zorundadır. Aksi durumda seçmen diğer seçim bölgelerinde oy kullanamaz. Soy kütüğüne dayalı oy kullanma, mezheplerin kendi bölgelerindeki siyasal tercihlerini yansıtmaları açısından oldukça önemlidir. Soy kütüklerinin bir bölgeden bir diğer bölgeye taşınması ise İçişleri Bakanlığı'nın iznine tabidir. Ancak, uygulamada kütük taşıma işlemi oldukça zordur.

Lübnan seçim sisteminin bir diğer özelliği seçime katılan adayların basit çoğunluk ile seçilmesidir. Diğer bir deyişle kendi bölgesinde seçime katılan adaylar arasında en fazla oyu alan kişi seçimi kazanmış sayılmaktadır. Bu uygulama seçim bölgelerinin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir. Çünkü Marunilerin yoğunlukta olduğu bir bölgeye Sünni seçmenlerin yaşadığı bir diğer bölgenin katılması durumunda Marunî adayların seçi-

minde belirleyici olan oyları Sünniler verecektir. Bu noktada partilerin seçimlerde aday gösterebileceğini ancak parti adıyla seçime gidilemediğini belirtmek gerekir. Örneğin, Hizbullah seçimlerden önce destekleyeceği adayları kamuoyuna duyurduktan sonra söz konusu adaylar doğrudan İçişleri Bakanlığı'na başvurarak seçimlere kendi adlarıyla katılmak zorundadır. Bu özelliğiyle Türkiye'deki muhtarlık seçimine oldukça benzemektedir. Bilindiği üzere her muhtar kendi adıyla seçime katılmakla birlikte çoğu zaman partiler hangi muhtarı destekleyeceklerini yerel düzeyde açıklarlar veya doğrudan bir muhtarı kendi adayları olarak seçmene sunarlar. Mezhepler arası ittifak kapsamında partiler veya liderler ortak bir listeye de seçime katılabilirler. Seçimden önce veya seçim günü liderler destekleyecekleri isimleri taraftarlarına açıklayabilir veya yeni bir ortak liste hazırlayabilirler. Ancak, oyunu kullanmak için sandık başına giden seçmen isterse kendisine sunulan ortak listedeki tüm adayları seçebilir; isterse bu isimlerden bir veya bir kaçını seçebilir ya da evinde beyaz bir kâğıda yazdığı yeni isimler lehine oyunu kullanabilir. Örneğin 2009 seçimlerinde Metn bölgesinde Taşnak Partisi seçmenlerinin önemli bir kısmı parti tarafından kendilerine sunulan listenin tümünü onaylamak yerine listeden bir ismi çizmiş ve yerine Mişel Murr'un ismini yazmıştır. Dolayısıyla seçmenlerin çoğunluğu genellikle mezhepler arasında kurulan ittifakları dikkate alarak oyunu kullanmasına karşın, bu durum genel bir uygulama oluşturmaz. Diğer bir deyişle Lübnan'daki seçmen daha önce belirlenen seçim bölgesindeki mezhep kotaları çerçevesinde aday olan tüm kişileri veya tek kişiyi desteklemekte özgürdür.

Mezhep kotaları ve seçim bölgeleri Lübnan'daki en tartışmalı konuların başında gelmektedir. Lübnan'ın fiili olarak bağımsızlığını kazandığı 1947 ve 1961 arası dönemde milletvekili seçme sistemi beş kez değiştirilmekle kalmamış, milletvekili sayısı da sürekli olarak değiştirilmiştir. Örneğin, ilk Parlamento 55 kişiden oluşurken onu izleyen 1952 seçimlerinde bu sayı 77'ye çıkarılmış, daha sonraki yıllarda ilk önce 44'e düşürülmüş ardından tekrar 66'ya çıkarılmıştır. 1960 seçimlerinde ise bu sayı 99'a

çıkmıştır.² Seçim sistemindeki istikrarsızlığın temel nedeni iktidarı ele geçiren grupların bir sonraki seçimde muhaliflerin meclise girmesini engellemek için seçim bölgeleri ve seçim sistemiyle oynamalarıdır.³ 1960 seçimlerinden sonra 1989'a kadar mezheplere ayrılan milletvekili kotalarında bir değişiklik olmamıştır. Ancak, mezheplerin siyasal sistemde temsil edilmesi üzerine süren tartışmalar 1970'lerin ortasında yaklaşık 25 yıl süren bir iç savaşın fitilini ateşlemiştir. 1989'da Lübnan'ı askeri denetimi altında tutan Suriye'nin baskılarıyla kabul edilen Taif Anlaşması kapsamında, hem seçim sistemi hem de mezheplerin siyasal sistemde temsil yetkileri ve sayıları değiştirilerek günümüzde de geçerliliğini koruyan kotalar getirilmiştir.⁴ Bununla birlikte Tablo-1'de de görülebileceği üzere grupların parlamentoda temsil sayılarında Marunîlerin 34 sandalye ile Meclis'teki en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. Diğer yandan karşılaştırmalı olarak bakıldığında günümüzde Lübnan'daki en önemli nüfusu oluşturan Şiiilerin 27 sandalye ile yetinmek zorunda kaldıklarını belirtmek gerekir. Taif Anlaşması cumhurbaşkanının Marunîlerden, başbakanın

Sünnilerden ve meclis başkanının da Şiiilerden seçilmesini öngören geleneği değiştirmemiştir. Bununla birlikte cumhurbaşkanlığına ait olan yetkilerin önemli bir kısmı Başbakanlık ve Meclis Başkanlığı'na aktarılarak Sünni ve Şiiilerin daha güçlü bir şekilde temsil edilmeleri sağlanmıştır. Kotaların mezheplere göre bölüştürülmesi Lübnan'daki seçim sonuçlarını doğrudan etkilemektedir. 2009 seçimlerinde 8 Mart İttifakı'nın genel seçmen sayısında daha fazla oy almasına karşın 14 Mart İttifakı'ndan daha az sayıda milletvekilliği kazanmasının temel nedeni seçim bölgelerinin söz konusu kotalara göre oluşturulmasından kaynaklanmaktadır.⁵

Lübnan anayasasına göre 21 yaş (gelecek seçimlerde 18 yaş ve üstü uygulanacaktır) ve üzeri her Lübnan vatandaşı seçimlerde oy kullanma hakkına sahiptir. Meclis 4 yıllık görev süresi için seçilmektedir. 128 kişilik Meclis, Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasında eşit olarak paylaştırılmış durumdadır. Müslümanlar ve Hıristiyanlar da kendi içinde toplam 11 ayrı mezhebe bölünmüştür. Mezhepler siyasal sistemde kendilerine ayrılan kotalar ile temsil edilmektedir. (Bu

Tablo 1 – Meclis'te Mezheplere Ayrılan Kotalar

Din – Mezhep	Taif Anlaşması Öncesi	Taif Anlaşması Sonrası
Marunî	30	34
Rum Ortodoks	11	14
Rum Katolik	6	8
Ermeni Ortodoks	4	5
Ermeni Katolik	1	1
Evanjelik	1	1
Hıristiyan Azınlıklar	1	1
Toplam Hıristiyan	54	64
Sünni	20	27
Şii	19	27
Dürzî	6	8
Alevi	0	2
Toplam Müslüman	45	64
Toplam	99	128

dağılım Tablo 1'de ayrıntılı olarak verilmiştir). Meclis koltukları mezheplere göre dağıtılmakla birlikte seçmenler genel seçim hakkı çerçevesinde oy kullanmaktadır. Bu hak gereği her seçmen kendi seçim bölgesine ayrılan tüm mezhep koltukları için oy verebilmektedir. Dolayısıyla örneğin bir seçim bölgesindeki Hıristiyan aday Sünniler ya da Şiiilerin de desteğine ihtiyaç duyabilmektedir. Seçim ittifakları bu yüzden büyük önem taşımaktadır.

Lübnan'da parlamenter demokrasilerde olduğu gibi güçlü partiler bulunmamaktadır. Parti olarak adlandırılan grupların çoğu sadece o bölgenin önde gelen bir isminin liderliğinde oluşturulan aday listelerinden ibarettir ve ilgili seçimle sınırlı olabilmektedir. Bu aday listeleri yerel ya da ulusal düzeyde ittifaklara dâhil olarak seçimlere girmektedir. Son iki seçime 14 Mart ve 8 Mart İttifakları şeklinde giren partiler ilgili seçim bölgesindeki kotalara göre aday listeleri oluşturmaktadır.

Bir seçim bölgesinde hangi adayların en çok oyu aldığı önemli olmakla birlikte bazı durumlarda belirleyici olamayabilmektedir. Seçim bölgesi için mezhep kotaları oluşturulduğu için her bir mezhepten adayın kendi arasında en çok oyu alanlar meclise girebilmektedir. Örneğin bir seçim bölgesinde 2 Şii, 1 Sünni koltuğu için 5 Şii ve 3 Sünni adayın yarıştığı varsayılacak olursa, 5 Şii adayın kendi arasında en fazla oy alan 2 aday Meclis'e Şii kotasından girmektedir. Diğer Sünni koltuk için 3 aday arasında en fazla oy alan bir kişi girecektir. Şii adaylar içinde Meclis'e giremeyen diğer 3 aday Sünniler arasında en fazla oy alan adaydan daha fazla oy almış olsa dahi Meclis'e 1 Sünni aday girmektedir.

Lübnan'da günümüz seçim sistemini belirleyen son değişiklikler siyasal krizi sonlandırmak için 2008 yılının Mayıs ayında Doha'da imzalanan anlaşmada yapılmıştır. Doha'da seçim sistemine ilişkin yapılan değişiklikler 1960 seçim sistemine dayanmaktadır. 2005 seçimlerinden ayrılan en önemli özelliği ülkenin 26 seçim bölgesine ayrılmasıdır. Ayrıca, 2005 seçimleri dört ayrı dönemde (Birbirini takip eden dört hafta

sonu) gerçekleşmişti. Bu sistemin en büyük zaafı ittifakların bir önceki hafta gerçekleşen seçim sonuçlarına göre o hafta içinde yeniden değişmesine neden olması idi. Bu nedenle 7 Haziran Meclis seçimi ilk kez tek günde tamamlanmıştır. 2005 seçimlerinde Lübnan 7 seçim bölgesine ayrılmış ve mezheplerin kotası 7 seçim bölgesi esas alınarak dağıtılmıştı. Oysa 2009 yılında seçim bölgeleri 26'ya çıkartılarak küçük grupların ve bireysel olarak seçime katılan bağımsız adayların seçimleri kazanmasına olanak tanınmıştır. 2005 seçimleri ile 2009 seçimlerindeki bölgesel kotalara bakıldığında 2009 seçimlerinin Lübnan'daki demografik yapının siyasal sürece katılımına daha uygun olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin, daha önce de belirtildiği gibi 2005 seçimlerinde 19 milletvekili kotası bulunan Beyrut tek bir seçim bölgesi olarak dikkate alınmıştır. Oysa 2009 seçimlerinde Beyrut üç ayrı seçim bölgesine bölünmüştür. Tablo-2'de 2009 seçimlerindeki seçim bölgeleri ve mezhep kotalarının dağılımı gösterilmektedir.⁶

Lübnan'da 5 vilayet kendi içinde 26 seçim bölgesine ayrılmıştır. Vilayetlerin toplam sandalye sayıları ve bu sandalyelerin mezheplere göre dağılımı ise Tablo 3'te verilmiştir.

2. 2009 Lübnan Seçimlerine Giden Süreç

Lübnan'da 2005 yılında gerçekleşen Meclis seçimleri Hariri suikastının gölgesi altında gerçekleşmişti. O dönemin temel ayrışımı Suriye'nin Lübnan'daki politik etkisinin sona erdirilmesi veya sürdürülmesi konusundaydı. Sünni kesim dışında da destek bulan ve halkın çoğunluğu tarafından sevilen Hariri'nin⁷ öldürülmesinin arkasında Suriye olduğu inancı iç savaş yıllarından beri ülkede bulunan Suriye askerlerinin geri çekilmesi konusunda Lübnan halkının büyük çoğunluğunu birleştirmişti. Uluslararası baskılar ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları ile devam eden süreç Suriye'nin 2005 yılının Nisan ayında Lübnan'dan askerlerini çekmesi ile sonuçlanmıştı. Böylece Lübnan 2005 yılının Mayıs ayında gerçekleşen Meclis seçimlerine, iç savaş sona erdikten sonra ilk kez Suriye vesayeti olmadan giriyordu. Seçim

Tablo-2: 2009 Seçim Bölgeleri Ve Milletvekili Kotaları

Bölgeler	Sandalye	Sünni	Şii	Dürzî	Alevi	Maruni	Rum Katolik	Rum Ortado.	Evanjelist	Ermeni Katolik	Ermeni Ortado.	Diğer Azınlık
Beyrut-1	5					1	1	1		1	1	
Beyrut-2	4	1	1								2	
Beyrut-3	10	5	1	1				1	1			1
Akkar	7	3			1	1		2				
Minnieh-Dennieh	3	3										
Bcharreh	2					2						
Trablus	8	5			1	1		1				
Zgorta	3					3						
Batroun	2					2						
Koura	3							3				
Jbeil	3		1			2						
Kisrivan	5					5						
Metn	8					4	1	2			1	
Baabda	6		2	1		3						
Aley	5			2		2		1				
Şuf	8	2		2		3	1					
Sayda	2	2										
Zahrani-Sayda yerleşim.	3		2				1					
Jezzine	3					2	1					
Nebatiye	3		3									
Sur	4		4									
Bint Jbeil	3		3									
Marjaun-Hasbaya	5	1	2	1				1				
Baalbek-Hermel	10	2	6			1	1					
Zahle	7	1	1			1	2	1			1	
Batı Beka-Raşiye	6	2	1	1		1		1				
Toplam	128	27	27	8	2	34	8	14	1	1	5	1

Tablo 3 – Meclis'in Eyalet ve Mezheplere Göre Dağılımı

Mezhep	Eyaletler				
	Beyrut	Lübnan Dağları	Kuzey Lübnan	Güney Lübnan	Bekaa
Marunî	1	19	9	2	3
Sünni	6	2	11	3	5
Şii	2	3	-	14	8
Dürzî	1	5	-	1	1
Rum Ortodoks	2	3	6	1	2
Rum Katolik	1	2	-	2	3
Ermeni Ortodoks	3	1	-	-	1
Ermeni Katolik	1	-	-	-	-
Evanjelik	1	-	-	-	-
Alevi	-	-	2	-	-
Hıristiyan Azınlıklar (Protestan)	1	-	-	-	-
Toplam	19	35	28	23	23

bir anlamda Suriye'nin Lübnan'daki varlığını savunanlar ile karşı olanlar arasındaki yarıya dönmüştü. 14 Mart 2005 tarihinde düzenlenen gösterilerden adını alan 14 Mart İttifakı Lübnan'daki Suriye vesayetine son verilmesini savunuyordu. 14 Mart grubu içinde Sünnilerden Müstakbel/Gelecek Hareketi lideri Saad Hariri; Dürzilerden İlerici Sosyalist Partisi lideri Velit Canbolat; Ermenilerden Ramgavar ve Hınçak Partisi; Marunilerden Lübnan Güçleri, Ketaib Partisi (Cemayel Ailesi), Marunî Kilisesi ve onun lideri Patrik Sfeir; Şiiilerden Özgür Şii Hareketi lideri Şeyh Muhammed Al Hajj Al Hasan bulunmaktaydı. Yine 8 Mart 2005'te düzenlenen gösteriden adını alan 8 Mart İttifakı ise Şiiilerden Hizbullah ve Emel Partisi; Ermenilerden Taşnak Partisi; Marunilerden Reform ve Değişim Blok'u adı altında seçime katılan General Mişel Aoun ve Zgorta'dan Süleyman Franjiye; Dürzilerden Talal Arslan, Sünnilerden Ulusal Buluşma lideri Ömer Kerami, Selim Hoss ve Suriye Ulusal Sosyalist Partisi'nden oluşmaktaydı. (İttifakların açılımı Tablo 4'te verilmiştir). Bu ittifak Suriye'nin askeri varlığının devamını, Lübnan'ın istikrarı ve İsrail'e karşı di-

reniş açısından savunan partilerden oluşuyordu. Suikastın yarattığı duygusal ortam ve halkın çoğunluğunun Suriye'nin etkinliğine son verilmesi noktasında birleşmesiyle 2005 seçimi 14 Mart Bloğu'nun kesin zaferi ile sonuçlanmıştı. 14 Mart'ın kazandığı 72 sandalyeye karşılık 8 Mart 56 milletvekilliği kazanabilmişti. 2005 Lübnan seçimlerinin sonuçları, bölgesel ölçekte İran ve Suriye açısından yenilgi anlamı taşıyordu. Buna karşılık, 14 Mart İttifakı'nı destekleyen Suudi Arabistan, bölgede İran etkinliğinin sınırlandırılması açısından önemli bir başarı kazandığını düşünüyordu.

Seçimlerden yaklaşık bir yıl sonra Hizbullah'ın iki İsrail askerini kaçırması ve sonrasında İsrail'in sert karşılığı ile patlak veren II. Lübnan Savaşı, bir kez daha Lübnan'daki güç dengelerinin değişmesine neden oldu. Savaş Hizbullah'ın zaferi⁸ ile sonuçlandı ve bunun Lübnan iç politikası ve bölgesel açıdan önemli sonuçları oldu. Hizbullah o savaşa kadar hem içeri hem de dışarıdan silah bırakması yönünde yoğun baskı altındaydı. Uzun yıllar Güney Lübnan'da İsrail'e karşı silahlı mücadeleyi başarı ile yürüt-

müş örgüt Lübnan'da bazı kesimler tarafından istikrarsızlık unsuru olarak görülmeye başlamıştı. Suriye'nin askerlerini çekmesi, 2005 seçimlerini 14 Mart'ın kazanması hep Hizbullah aleyhine gelişmelerdi. Bütün bunlara Birleşmiş Milletler kararları ve artan ABD baskısı da eklenmekteydi. İkinci Lübnan Savaşı bu süreci tersine çevirdi. Her şeyden önce Hizbullah bir kez daha Lübnan halkının gözünde kahraman ve İsrail'e karşı Lübnan'ı koruyabilecek tek ulusal güç olarak görülmeye başlandı. Kendine güveni artan örgüt dışarıda kazandığı zaferin etkisiyle içerde rakipleri karşısındaki pozisyonunu güçlendirdi. Hizbullah kazandığı "askeri zaferi siyasi bir zafere dönüştürmek"⁹ için hükümet üzerindeki baskıları yoğunlaştırmaya başladı. Aralık 2006 tarihinde, Hizbullah önderliğindeki 8 Mart, hükümeti istifaya zorlamak ve erken genel seçim kararı alınması için hükümet binasının hemen yanı başında oturma eylemleri başlattı. Sivil gösterileri kabinedeki Şii bakanların istifası izledi. Muhalefet çok önemli bir topluluğun temsil edilmediği gerekçesiyle hükümetin geçersiz olduğu savını dile getirmeye başladı. Aylar boyu süren gösteriler Lübnan Devlet Başkanı'nın bir türlü seçilememesi ile yeni bir aşamaya ulaştı. 1 yıla yakın devam eden kriz zaman zaman küçük çaplı çatışmaları da beraberinde getiriyordu. Kamplaşmanın arttığı, tam bir siyasal çıkmazın yaşandığı sürecin son ve şiddetli ayağı 2008 yılının Mayıs ayı içinde yaşandı. Lübnan Hükümeti, 5 Mayıs tarihinde gerçekleştirdiği uzun toplantının sonucunda iki karar aldı. Bunlar, Hizbullah'ın devletten ayrı kendine ait iletişim sisteminin kaldırılması ve Beyrut havaalanı güvenlik şefinin görevinden alınmasıydı. Hizbullah'ın kararlara itirazı ile baş gösteren ve 7 Mayıs olayları olarak bilinen kriz örgütün çok kısa süre içinde Batı Beyrut'u işgal etmesi ve Saad Hariri'nin evini kuşatması ile sonuçlandı. Krize, Türkiye ve Katar'ın girişimleriyle Katar'ın başkenti Doha'da varılan uzlaşa ile çözüm üretildi. Doha uzlaşısı ile taraflar; Genelkurmay Başkanı Mişel Süleyman'ın Devlet Başkanı seçilmesi, yeni hükümetin kurulması muhalefete 11 koltuk verilmesi (Muhalefet böylece hükümetin kararlarını veto edebilmek için yeterli sayıya ulaşmış oluyordu), seçim sisteminde bazı değişiklikler

yapılması ve ülkenin barışçı bir ortamda seçimlere götürülmesi konusunda anlaşılıyordu. Doha anlaşmasına göre kurulacak yeni hükümette Mart 14 grubu 16 Bakanlık, 8 Mart grubu 11 Bakanlık ve yeni seçilecek Devlet Başkanı'nın da 3 Bakanlık atayacağı kararlaştırılmıştı. Doha Anlaşması bir anlamda, siyasi tepkiler ve sivil eylemler aracılığı ile Lübnan politikası üzerinde istediği baskıyı kuramayan Hizbullah'ın güç siyasetiyle taleplerini gerçekleştirmesiydi. Hizbullah Doha süreciyle elde ettiği kazanımları 2009 seçimleriyle kesin bir zafere dönüştürme planları yapmaktaydı.

Diğer yandan Doha uzlaşısı ile Lübnan bir anda çatışma ortamından çıkmıştır. Tüm aktörlerin temel hedefi 2009 seçimlerini kazanarak meşruluğunu iç ve uluslararası topluma kabul ettirmektir. Lübnan her zaman dış gelişmelere aşırı duyarlı olmuştur. Bu süreçte Lübnan politikasıyla ilgilenen bölgesel ve küresel aktörlerde seçimlerin istikrarlı bir ortamda gerçekleştirilmesine doğrudan veya dolaylı katkı sağladılar. Çünkü her grup olası kazanımlarının seçim sonrası tartışmalı hale getirilmesinden çekinmekteydi. Obama'nın seçilmesi ile Ortadoğu'da esen yeni hava, Suriye-Suudi Arabistan gerginliğinin karşılıklı üst düzey ziyaretlerle yumuşaması, İran'la ABD arasında açıklamalar düzeyinde başlayan yeni süreç de Lübnan'daki seçimleri doğrudan etkilemiştir. Lübnan işte böyle bir ortam içinde Haziran 2009 meclis seçimlerine girmiştir.

3. 2009 Seçim Sonuçları:

Sayısal Bir Analiz

7 Haziran 2009 tarihinde gerçekleşen Lübnan Meclis seçimlerinde 587 aday 128 sandalye için yarışmıştır. Toplam 3.257.224¹⁰ kayıtlı seçmen yer almış, yaklaşık 1.760.000 Lübnanlı seçimlerde oy kullanmış, katılım yüzde 54 civarında olmuştur. 2005 seçimlerinde katılım yüzde 45 civarında olmuştur. Seçimler, gerginlik beklentisinin aksine sakin, demokratik bir ortamda gerçekleşmiştir. Seçimlere Avrupa Birliği, Rusya Federasyonu, *Carter Center* ve NDI'nin (*National Democratic Institute for International Affairs*) yanı sıra ulusal olarak gözlemci gönderen nadir ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Bütün

gözlemci grupları tarafından başarılı bulunan seçimlerin sonuçlarını etkileyebilecek tek sorun; seçimden önce kampanya döneminde, partilerine oy verilmesi karşılığı teklif edilen paralar ve yine yurt dışında yaşayan Lübnan vatandaşlarının tüm masraflarının karşılanarak oy kullanmaları için ülkeye getirilmeleri olmuştur. Bu şekilde oy kullananların sayısının 150 bin civarında olduğu ve bunun büyük çoğunluğunu 14 Mart İttifakı'nı desteklemek üzere ülkeye getirildiği ifade edilmektedir.¹¹ Yalnızca Türkiye'den 1-6 Haziran arası 5 bine yakın Lübnanlı oy kullanmak için THY ile Lübnan'a gitmiştir.¹² Lübnan'ın büyük bölümünde esasen seçim sonuçları önceden belli idi. Şiiilerin, Sünnilerin ve Dürzi'lerin güçlü oldukları bölgelerde kendi adaylarını çıkaracakları biliniyordu. Hatta rakip ittifakın aday çıkarmaması nedeniyle kesin sonuçların belli olduğu yerler bile bulunmaktaydı. Seçimin kaderi açısından önem taşıyan kritik bazı bölgelerde (Zahle, Babda, Metn ve Beyrut 1 gibi) oyların dağılımı genel sonucu da etkileyecekti. Dolayısıyla iddia edildiği miktarda seçmen bu kritik bölgelere taşınmış ise seçim sonuçlarının az da olsa manipüle edilmiş olma ihtimali bulunmaktadır.

2009 seçimlerinin sonuçlarını irdelemeden önce 2005 seçim sonuçlarına tekrar bakmak gerekir. 2005 seçim sonuçlarının partilere göre dağılımına göre 14 Mart İttifakı içerisinde en fazla milletvekilliğini Saad Hariri'nin Gelecek Hareketi çıkartmıştır. Hariri grubu seçimlerde 36 sandalye kazanırken, Velit Canbolat'ın liderliğini yaptığı İleri Sosyalist Partisi'nin desteklediği 16 aday da seçimleri kazanarak rakipleri karşısında büyük bir başarı elde etmiştir. 14 Mart İttifakı içerisinde yer alan Marunilerin The Qornet Shehwan Gathering 6 (Ketaib Partisi bu oluşum içinde seçimlere girmişti), Trablus İttifakı 3, Trablus Demokratik Sol Blok 1 ve Trablus Demokratik Yenileşme Blok 1 milletvekili kazanmıştır. Bağımsız seçilen Nicholas Fattoush ve Robert Ghanem de Suriye karşıtı ittifakın üyesiydiler. 8 Mart İttifakı'nın en büyük tarafını oluşturan Şii partilerden Hizbullah ve Emel Partisi ise Şii'lere ayrılan 28 milletvekilliği elde etmişti. Suriye Ulusal Sosyalist Partisi 2 milletvekilliği kazanırken, Baas Partisi de 1 san-

dalye elde etmişti. Seçimlerde Mişel Murr, Elyas Skaff ve Taşnak Partisi'yle işbirliğine giden General Mişel Aoun ise toplam 22 milletvekili kazanarak önemli bir başarı elde etmişti. 2005 seçimlerinde bağımsız seçilen Kasım Haşim ve Oussama Saad da 8 Mart İttifakı'nın desteğini alarak kazanmıştı.¹³

2009 seçimlerinde ise 2005 seçimlerinden farklı olarak 14 Mart İttifakı özellikle Hıristiyan bölgelerinde 8 Mart İttifakı'ndan daha fazla milletvekili çıkarmıştır. Nitekim 8 Mart İttifakı'nın 2009 seçimlerini Hıristiyan sokaklarında kaybettiğini belirtmekte yarar vardır. Özellikle Zahle seçim bölgesinde 8 Martçılar hiç beklemedikleri bir sonuç elde etmişlerdi. Sayısal olarak bakıldığında, 14 Mart İttifakı'nın iki önemli seçim bölgesinde göstermiş olduğu başarı 8 Martçılarının yenilmesine yol açmıştır. Bunların başında Zahle gelmektedir. Toplam 7 milletvekili kotası bulunan Zahle seçim bölgesinde Elyas Skaff'ın bile seçilememesi ve 14 Mart'ın 7 milletvekilinin tümünü kazanması büyük bir sürpriz olmuştur. Oysa 2005 seçimlerinde Skaff Blok'u toplam 5 milletvekilliği kazanmıştı. Seçimlerin bir diğer beklenmeyen sonucu ise Beyrut birinci bölgedeki Hıristiyanların 14 Mart İttifakı'nı desteklemesi olmuştur. Hizbullah'ın Mayıs 2008'de Batı Beyrut'u işgali ve Patrik Sefir'in dolaylı olarak Hizbullah'ı İran milliyetçiliğinin savucusu olarak gördüğünü açıklaması Hıristiyan seçmenleri etkilediği öngörülmektedir. Aşağıdaki tablolarda 2009 seçim sonuçları detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 4'ten anlaşıldığı üzere Lübnan seçimlerinin kazanılan milletvekili sayısı itibariyle galibi tartışmasız bir şekilde 14 Mart İttifakı'dır. Seçim sonuçlarına göre bağımsızların katılımıyla 14 Mart İttifakı 71 ve 8 Mart İttifakı da 57 milletvekilliği kazanmıştır. 2005 seçimlerinde de İttifaklar buna benzer bir sonuç elde etmelerine karşın, özellikle Hıristiyan bölgelerinde Mişel Aoun'un tartışmasız bir üstünlüğü vardı. Ayrıca, 2005 seçimlerinde Saad Hariri'nin içerisinde yer aldığı Suriye karşıtı ittifakın Meclis'teki çoğunluğu elde etmesine karşın, Hizbullah önderliğindeki muhalefetin baskıları sonucu hükümet görevini yerine getiremediği-

ni not düşmek gerekir. Bununla birlikte sayısal bir seçim sonucu analizi yapacak olursak 14 Mart İttifakı 128 sandalyeden 71'ini kazanmayı başarması hem moral hem de Meclis'teki bakanlıkların dağılımı açısından oldukça önemli olmuştur. Bununla birlikte 8 Mart İttifakı'nın genel seçimlerde aldığı toplam oy yaklaşık 840 bin (yüzde 55) olurken, 14 Mart İttifakı ise yaklaşık 700 bin (yüzde 45) civarında oy almış dikkate değer bir olgudur. 8 Mart İttifakı'na verilen oy sayısının daha fazla olması seçimi kimin kazandığı ve kimin kaybettiği tartışmasını gündeme taşımıştır. Ancak, Şii bölgelerindeki seçmen sayısının daha fazla olması söz konusu oy farkının ortaya çıkmasında önemli bir rol

oynamıştır. Mezhep kotaları üzerine kurulu seçim sisteminde bir mezhebin seçmen sayısının diğerlerinden daha fazla olması genel milletvekili sayılarının değişmesine yol açmaz. Bir kez daha belirtmek gerekirse Lübnan'ın kendine özgü seçim sisteminin temel özelliği mezhepler arası kotalar üzerinden siyasetin yapılmasıdır.

4. Ulusal, Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Politikaları Bağlamında Kazanan ve Kaybedenler

Lübnan seçimlerinin aktörlerini ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde ortaya koymak gerekirse, Lübnan seçimlerinde yarışan iki önemli blok ve onların etrafında kümelenmiş nispe-

Tablo – 4 Lübnan Seçim Sonuçlarına Göre İttifakların Kazandığı Milletvekili Sayıları

14 Mart İttifakı	Lideri	Mezhepsel Temsil veya Siyasal Eğilim	Milletvekili Sayısı
Gelecek Hareketi	Saad Hariri	Sünni – Suudi Arabistan Desteği	29
İlerici Sosyalist Parti	Velit Canbolat	Dürzî	11
Lübnanlı Güçler	Samir Caca	Marunî	5
Ketaib Partisi	Emin Cemayel	Marunî	5
Hınçak Partisi		Ermeni	2
Ramgavar Partisi	Hagop Kassarcian	Ermeni	1
Müslüman Kardeşler	Faysal Mavlavi	Sünni – İslam	1
Ulusal Liberal Parti	Dory Şemun	Liberal - Marunî	1
Demokratik Sol Parti	Elyas Attallah	Seküler – Sosyal Demokrat	1
Bağımsızlar			15
Toplam			71

8 Mart İttifakı	Lideri	Mezhepsel Temsil veya Siyasal Eğilim	Milletvekili Sayısı
Bağımsız Vatansever Hareket	Mişel Aoun	Marunî – Merkez	19
Hizbullah	Hasan Nasrallah	Şii – İran Desteği	13 (Hizbullah'ın Şii milletvekili sayısı 11'dir)
Emel	Nebih Berri	Şii	13
Suriye Ulusal Sosyalist Partisi	Asad Hardan	Büyük Suriye Milliyetçiliği – Suriye Desteği	2
Lübnan Demokratik Parti	Talal Arslan	Dürzî	2
Baas Partisi	Fayez Sokor	Arap Milliyetçiliği	2
Taşnak Partisi	Hagop Pakradounyan	Ermeni	2
Marada İttifakı	Süleyman Franjiye	Maruni	4
Toplam			57

Tablo 5 – Seçim Bölgelerinde Kazanılan Milletvekilliklerinin İttifaklara Göre Dağılımı

Seçim Bölgeleri	14 Mart İttifakı	8 Mart İttifakı	Bağımsız
Beyrut Vilayeti			
Beyrut 1. Bölge	5	-	-
Beyrut 2. Bölge	3	1	-
Beyrut 3. Bölge	10	-	-
Lübnan Dağları Vilayeti			
Metn	1	6	1 (14 Mart'la İttifak)
Şuf	8	-	-
Kisrivan	-	5	-
Aley	4	1	-
Baabda	-	4	2 (8 Mart ile İttifak)
Jbeil	-	3	-
Beka Vilayeti			
Batı Beka - Raşiye	5	-	1 (14 Mart'la İttifak)
Zahle	5	-	2 (14 Mart'la İttifak)
Baalbek – Hermel	-	10	-
Güney Vilayeti			
Marjoun – Hasbaya	-	5	-
Sayda (Sidon)	2	-	-
Zahrani	-	3	-
Bint Jbeil	-	3	-
Jezzine	-	1	2 (8 Mart'la İttifak)
Nebatiye	-	3	-
Tire (Sur)	-	4	-
Kuzey Vilayeti			
Akkar	7	-	-
Trablus (Tripoli)	4	-	4 (14 Mart'la İttifak)
Bcharreh	2	-	-
Minnieh	1	-	2 (14 Mart'la İttifak)
Zgorta	-	3	-
Koura	3	-	-
Batroun	2	-	-
Toplam	62	52	14
14 bağımsız adaydan 9 tanesi 14 Mart, 5'i 8 Mart ile ittifak yaparak seçime girmiştir. Bu durumda Lübnan Meclisi'ndeki dağılım şu şekilde olmuştur:			
Toplam	71	57	-

* Tablo 4 ve Tablo 5'teki veriler; 9 Haziran 2009 tarihli Lübnan'ın Daily Star gazetesinde kazanan adayların yer aldığı liste ve Now Lebanon isimli internet sitesinde milletvekillerinin partilere göre dağılımını içeren listeden derlenerek hazırlanmıştır.

ten daha zayıf blok ve ittifakların olduğunu belirtmek gerekir. 2009 seçimleri, ülke içinde oluşan ittifakların aynı zamanda dışarıdan da farklı ülkeler tarafından desteklendiği bir seçim olmuştur. Daha da detaylandırmak gerekirse, 2009 seçimleri esas olarak Sünni ve Şiiler ve onlardan birini destekleyen ittifaklar arasındaki geçmiştir. Sünnileri destekleyen mezheplerin başında ise Dürziler gelmektedir. Dürzilerin ardından güçlü Marunî aileler ve Marunî Kilisesi de Hariri'nin yanında yer alarak seçimlerdeki pozisyonlarını açık bir şekilde ortaya koymuşlardır. Seçimlerden bir gün önce Hizbullah'ın İran'la ilişkisine gönderme yapan Patrik Sefir'in yaptığı açıklama Lübnan'daki Arap kimliğinin tehdit altında olduğunu ve Hıristiyanların söz konusu tehdidi dikkate alarak oy kullanmaları gerektiğini söylemişti. Rum Ortodoksların liderliğini yapan Mişel Murr da 14 Mart İttifakı'yla işbirliği içinde seçime katılmıştı. Böylelikle 2009 seçimlerinde Rum Ortodoksların önemli bir kısmı da Sünnilerle birlikte hareket etmiş oldu. Diğer yandan etnik olarak Ermenilerin önemli bir kısmı da 14 Mart İttifakı'nın göstermiş olduğu adayları desteklediler. Ramgavar ve Hınçak Partisi doğrudan ittifakın içinde yer alırken Taşnak Partisi üyeleri de İttifakın göstermiş olduğu adaylar için oy kullandılar.

Diğer yandan 8 Mart İttifakı'nın liderliğini ise Şiiler yapmıştır. Hizbullah ve Emel İttifakın en önemli iki partisi olarak öne çıkmasına karşın, gerçekte 8 Mart İttifakı'nın liderliğini Hizbullah'ın yaptığını belirtmek gerekir. Mişel Murr'un desteğiyle birlikte düşünüldüğünde 8 Mart İttifakı'nın Şii ve Marunî birlikteliği olarak algılanması gerektiğini ileri sürebiliriz. Diğer mezheplerden ise 8 Mart İttifakı'na zayıf bir destek vardır. Bu bağlamda seçimin kazananlarını ve kaybedenlerini aşağıdaki bölümde görüldüğü üzere sıralayabiliriz.

4.1 Kazanan Aktörler

a) İç Siyasette Kazanan Aktörler

Saad Hariri: Refik Hariri sonrası kendi liderliğinde girdiği 2005 ve 2009 seçimlerinden

Parlamento'da çoğunluğu elde ederek, Lübnan siyasetindeki konumunu sağlamlaştırmıştır. 2009 seçim sonuçları bir kez daha Sünnilerin Saad Hariri'yi büyük bir çoğunlukla desteklediklerini ortaya koymuştur. Hariri, Lübnan siyasetindeki konumunu seçmenden aldığı güvenoyuyla daha da güçlendirmiş oldu.

Velit Canbolat: Mayıs 2008'deki Dürzî-Şii çatışmasının ardından Talal Arslan'la ilişkilerini düzeltmiş ve 2009 seçimlerin de Aley seçim bölgesinde Dürzî kontenjanı için aday göstermeyerek bir anlamda Arslan'ın seçilmesini sağlayarak tüm Dürzilerin takdirini toplamıştır. Canbolat, seçimlerin ardından yaptığı açıklamalarda bir denge politikası izleyeceğinin sinyallerini vermesine karşın, Hizbullah'ın silahsızlandırılması yönünde daha güçlü bir politika yürütecektir. 2008 Mayısındaki çatışmaların ardından Canbolat, Hizbullah'ın Dürzilerin Lübnan'daki varlığı için en büyük askeri tehdit olduğunu bir kez daha görmüştür. Dolayısıyla diplomatik alanda Hizbullah'la bir yakınlaşma politikasına yönelmekle birlikte, Örgütün askeri gücünün sisteme entegre edilmesini sağlamak için yoğun bir çaba harcaması gündeme gelecektir. 2009 seçimlerinin ardından Canbolat'ın Lübnan iç ve dış politikası üzerinde daha aktif bir konum elde edeceğini ileri sürülebilir.

Samir Caca, Emin Cemayel ve Dory Şemun: 2009 seçimleri Marunî Zaimlerin bir kez daha Lübnan siyasal hayatında etkili bir aktör olduklarını göstermiştir. Diğer yandan Lübnan Güçlerinin liderliğini yapan Samir Caca'nın eşiyle birlikte tekrar seçimleri kazanması Mişel Aoun'un Marunîler arasındaki liderliğini tartışmalı hale getirmiştir. Seçimlerin ardından söz konusu liderlerin Hıristiyanları ilgilendiren konularda daha aktif bir politika yürütme yetkisi elde ettikleri ileri sürülebilir.

Ramgavar ve Hınçak Partisi: Ermeni Taşnak Partisi yıllardır Ermeniler arasında en büyük parti olarak Lübnan politikasında yer almaktaydı. Ancak, son seçimlerde aldığı başarısızlık bu partinin konumunu tartışmalı bir hale getirmiştir. Buna karşın Hınçak ve Ramgavar Partisi izledikleri strateji ve ittifaklar sayesinde

daha güçlü bir konum elde etmişlerdir. İran ve Suriye'ye mesafeli yaklaşan her iki partinin izlediği ittifak politikalarının Ermeni seçmenler tarafından desteklendiğini ileri sürebiliriz.

Mişel Murr: Seçimin bir diğer kazananı da Mişel Murr'dur. 2005 seçimlerinde Mişel Aoun'la ittifak yapan Murr'un 2009 seçimlerinde 14 Mart İttifakı'nın yanında seçimlere katılması ve 8 Mart'ın güçlü olduğu Metn bölgesinde kazanması oldukça önemlidir. Murr'un ittifak değiştirmesi Hıristiyan oylarının blok halinde Aoun'a gitmesini engellemiştir. Yeni hükümette güçlü bir konum elde edeceği öngörülmektedir. Ayrıca gelecek yıl gerçekleştirilecek yerel seçimlerde Murr Ailesi'nin hâlihazırda elinde tuttuğu belediyeleri tekrar kazanması gündeme gelecektir.

b) Kazanan Dış Aktörler

Suudi Arabistan ve Mısır: Lübnan'da ciddi ekonomik yatırımları bulunan Suudi Arabistan, Mısır ile birlikte 14 Mart İttifakı'nın en önemli destekçisidir. Hariri Ailesi'yle ekonomik alanlarda önemli ortaklıklar kuran Suudi Ailesi Hizbullah'ın hükümet kuracak çoğunluğu elde etmesinden çekinmekteydi. Suudi Arabistan ve Mısır'ın en önemli hedeflerinden biri İran ve Suriye'nin Lübnan'daki gücünü sınırlandırmaktır. Ayrıca, her iki ülke Arap-İsrail sorununda İran'ın Hizbullah'ı kullanmasından rahatsızlık duymaktaydılar. Bu bağlamda 2009 seçim sonuçları Suudi Arabistan ve Mısır'ın İran ve Suriye'ye rağmen Lübnan'da etkili bir aktör olduğunu göstermektedir. Özellikle Gazze Savaşı sırasında Hizbullah lideri Nasrallah'ın Mısır rejimini suçlayıcı açıklamalarda bulunması Mübarek rejimini Hizbullah'a karşı harekete geçirmişti. Nitekim seçimlerin hemen ardından 14 Mart İttifakı'nın lideri Hariri, ilk yurt dışı ziyaretini Suudi Arabistan'a yaparken Başbakan Sinyora'nın da Mısır'a gitmesi dikkat çekicidir. Mısırlı yazar Fehmi Huveydi'ye göre Suud Arabistan 14 Mart İttifakı'nı finanse etme noktasında varlığını güçlü bir şekilde hissettirirken Mısır da 14 Mart İttifakı'na siyaset ve basın alanında destek sağlama rolünü üstlenmiştir.¹⁴

ABD ve İsrail: Seçimlerden önce her iki ülke de 14 Mart İttifakı'nı desteklediklerini doğrudan ve dolaylı şekilde göstermişlerdir. Amerikan yönetimi terörist bir örgüt olarak tanımladığı Hizbullah'ın kazanması durumunda Lübnan'ın uluslararası toplumdan soyutlanacağına dikkat çekmişti. Dışişleri Bakanı Clinton seçimlerden önce gerçekleştirdiği Lübnan ziyaretinde 14 Mart İttifakı'nı desteklediklerini bir kez daha açıklamıştır. İran'ı ve Hizbullah'ı öncelikli tehditler arasında değerlendiren İsrail yönetimi ise 8 Mart İttifakı'nın kazanması durumunda Lübnan'ın uluslararası toplumdan soyutlanacağını ve yeni bir askeri müdahaleyi gündeme getirmiştir. Seçimlerin ardından İsrail'in hem Hizbullah'ın silahsızlandırılmasını gündeme getirmesi hem de hükümet kararlarını bloke edecek sayıda bakanlığın 8 Mart İttifakı'na verilmemesini sağlamaya çalışacağı öngörülmektedir.¹⁵

4.2 Kaybeden Aktörler

a) İç Siyasette Kaybeden Aktörler

Mişel Aoun: 2009 seçim sonuçlarına göre ulusal düzeyde en büyük prestij ve güç kaybını General Aoun yaşamıştır. Seçimlerden önce Marunîlerin en güçlü lideri olduğunu belirten Aoun'un cumhurbaşkanı seçilme amacı da bu bağlamda tartışmalı hale gelmiştir. Mişel Aoun'un temel amacı Hıristiyanlar arasındaki gücünü ve liderliğini bir kez daha göstermekti. 2005 seçimlerinde Hıristiyanlar arasında Aoun'a olan destek yüzde 70 civarındaydı. 2009 seçimlerinde bu oran yüzde 50'ye kadar geriledi. Aoun, İran tarafından desteklenen Hizbullah Partisi'yle yaptığı ittifak nedeniyle Hıristiyan kesimin tepkisini üzerine çekmiştir. Söz konusu ittifak Aoun'un Marunîler ve diğer Hıristiyanlar arasındaki prestijini zedelemiştir. Nitekim seçimlerin ardından Aoun'un kurulacak yeni Lübnan hükümetinde veto hakkının cumhurbaşkanına verilmesini gündeme getirmesi ilginç olmuştur. Aoun'un, seçimlerin ardından kaybettiği Hıristiyan oylarını tekrar kazanmak için Hizbullah'ın politikalarına daha mesafeli yaklaşması gündeme gelebilir.

Hizbullah: 2009 seçimlerine dönük olarak Hizbullah'ın iki temel hedefi vardı. Birinci hedefi Lübnanlı Şiiler arasındaki gücünü Lübnan'la ilgilenen tüm aktörlere göstermekti. 2009 seçimlerinde Hizbullah ve onun desteklediği adayların aldığı yüksek oy oranı Hizbullah'ın en büyük ve en güçlü Şii Partisi olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Hizbullah'ın ikinci amacı ise Mişel Aoun'un destekleyerek hükümeti kuracak çoğunluğu elde etmektir. Hükümeti kurma amacının temel nedeni hem Hizbullah'ın silahsızlandırılması konularını gündemden düşürmek hem de Hizbullah'ın meşruiyetini ABD ve İsrail başta olmak üzere tüm aktörlere kabul ettirmektir. Ancak, ikinci hedefi gerçekleştirememiştir. Hasan Nasrallah seçimlerden bir gün sonra yaptığı açıklamada 14 Mart İttifakı'nın seçim başarısını kabul ettiğini açıklamak zorunda kalmıştır. 8 Haziran'da yaptığı konuşmada Hasan Nasrallah Hizbullah'ın silahlarının gündeme getirilemeyeceğini ve Doha'da varılan uzlaşmaya bağlı kalınması gerektiğini açıklamak zorunda kalmıştır. Hizbullah'ın seçim sonrası politikası hükümet kararları üzerinde veto gücüne sahip olabilecek sayıda bakanlık elde etmek olacaktır. En önemli tartışma konularının başında gelen Hizbullah'ın silahları meselesi ve veto hakkı, seçim sonrası dönemde de taraflar arasındaki gerginlik alanlarının başında gelecektir. 2009 seçimleri bir kez daha Hizbullah'ın tek başına Lübnan siyasal hayatına egemen olamayacağını ve diğer mezheplerle uzlaşması gerektiğini göstermiştir. Ayrıca Mayıs 2008'de Batı Beyrut'u işgal etmesinin hem Hıristiyanlar hem de Sünnilerin Hizbullah'a olan desteğini zayıflattığı görülmüştür. 2009 seçimlerinden sonra silahsızlandırılması dışındaki sorunların çözümünde Hizbullah'ın daha uzlaşmacı bir politika izleyeceği ileri sürülebilir.

Taşnak Partisi: 2009 seçimlerinin bir diğer kaybedeni Taşnak Partisi olmuştur. En büyük Ermeni partisi olduğunu ileri süren Taşnak Partisi'nin 2 milletvekili kazanması ve kendi bölgesinde rakip Ermeni partilerinin kazanması Taşnakların politik alanda 2009 sonrası dönemde zayıflamasına yol açmıştır. Taşnak

üyeleri Hizbullah'ın içerisinde yer aldığı 8 Mart İttifakı'nı desteklememişlerdir. Ayrıca yurtdışından getirilen Taşnak üyeleri de Batı'yla iyi ilişkiler içerisinde olan 14 Mart İttifakı lehine oy kullanmışlardır. Güçlerinin tartışmalı hale gelmesi Taşnakları 2009 sonrası dönemde daha pasif bir muhalefet yürütmeye zorlayacaktır.

Sünni Kerami ve Osama Saad ailesi: Eski başbakanlardan Ömer Kerami 8 Mart İttifakı'nın desteğine rağmen Trablus'taki seçimleri kaybederek Sünniler arasındaki etkinliğini yitirme riski altına girmiştir. Hizbullah tarafından desteklenen Osama Saad'da Sayda'da Sinyora'ya karşı giriştiği mücadeleyi kaybetmiştir. Başbakan Sinyora'nın yolsuzluk, İsrail'le işbirliği eleştirileri ve Şii seçmenlerin oyuna rağmen Osama Saad'ı yenmesi 14 Mart İttifakı'na moral açısından oldukça önemli bir etki yapacaktır.

b) Kaybeden Dış Aktörler

İran: Bölgesel aktörler arasında en büyük kaybedenler safında İran rejimi gelmektedir. Hizbullah'a politik ve askeri alanda destek çıkan İran hükümeti Hizbullah'ın Lübnan'daki seçimleri kazanması durumunda Orta Doğu'daki etkisini ve gücünü doğrudan Lübnan hükümeti üzerinde etkili bir şekilde kullanması gündeme gelecekti. Diğer bir deyişle hem Lübnan hükümeti üzerinden İsrail üzerindeki baskılarını artırma imkânı elde edecekti hem de Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkelerinin Lübnan'daki ekonomik ve politik etkilerini kontrol edecek bir konum elde edecekti. Böylelikle herhangi bir pazarlık durumundan Lübnan kartını ABD, Sünni Körfez ülkeleri veya İsrail'e karşı daha güçlü bir şekilde kullanabilecekti. 1980'lerin başından itibaren Hizbullah'ı destekleyen İran rejimi bir kez daha Lübnan siyasetini üzerinde istediği etkinliği kurmayı başaramamasına karşın Hizbullah'ı desteklemeye devam edecektir. Ancak, son İran seçimlerinin ardından Tahran'da meydana gelen şiddet olayları Lübnan seçim sonuçlarını ikinci plana itmiştir. Lübnan seçimlerinin ardından Suriye'nin de yeni Amerikan yönetimiyle diplomatik ilişkilerini geliştirme çabası Tahran'ın Suriye ve Lüb-

nan üzerindeki etkisini uzun dönemde tartışmalı hale getirebilir. Çünkü Hizbullah ile İran arasındaki bağlantıyı sağlayan en önemli ülke konumundaki Suriye aynı zamanda Hizbullah'ı silahsızlandırabilecek bölgedeki tek güçtür. Suriye'nin uzun dönemde ABD'nin safına kayması İran'ın bölgedeki etkisini sınırlayacak bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Suriye: 2005 seçimlerinden itibaren 8 Mart İttifakı'nı destekleyen Suriye rejimi Hizbullah'ın kazanması durumunda Lübnan Özel Mahkemesi dâhil olmak üzere birçok konuda Lübnan hükümetini kendi lehinde kararlar almaya zorlayabilecekti. 8 Mart İttifakı'nın başarısızlığı Suriye'nin Lübnan'daki gelişmeleri yönlendirme imkânını sınırlamıştır. Obama sonrası dönemde ABD'yle ilişkilerin geliştirilmesi yönünde bir takım açılımların gündeme gelmesi ise Suriye'nin en azından kısa dönemde Lübnan'a müdahaleci politikalarını askıya almasıyla sonuçlanabilir. Bununla birlikte ABD'nin diplomatik girişimlerine rağmen Suriye, Golan'daki İsrail işgali sürdükçe Hizbullah ve Lübnan politikasını etkileme amacından vazgeçmeyecektir.

5. Lübnan Seçimlerine Etki Eden Faktörler ve Sonuçların Değerlendirmesi

Seçim öncesi beklenti Hizbullah liderliğindeki 8 Mart İttifakı'nın az farkla da olsa zafer kazanacağı yönündeydi. Ancak beklenenin aksine seçimler neredeyse bir önceki Meclis'in aynısı bir dağılım yarattı. Önceki Meclis'te 14 Mart İttifakı'nın 72'ye 56'lık üstünlüğüne karşı son seçimler yine 14 Mart'ın 71'e 57'lik üstünlük kurmasını sağlamıştır.

2008 yılında gerçekleşen 7 Mayıs olayları seçimin kaderini etkilemesi açısından büyük öneme sahiptir. Batı Beyrut'un işgali ve Saad Hariri'nin evinin kuşatılması, Hizbullah'ın talep edip de alamadığı tavizleri güç yoluyla almasına imkân tanımasına karşılık, Şiiler dışında kalan kesimlerin gözündeki meşruiyetini olumsuz etkilemiştir.¹⁶ Hizbullah'ın 2006 Savaşı'nda İsrail'e karşı başarılı direnişi halkın büyük çoğunluğunun örgüt etrafında bütünleşmesine neden olmuştu. Lübnan'da İsrail karşıtlığı o kadar güçlü bir olgu ki, Hizbullah silahlarını İsrail'e karşı

kullandığı oranda birleştirici olmakta, direniş meşruiyet kazanmaktadır. Ancak aynı oranda tersi yönde etkiyi 7 Mayıs olayları yaratmıştır.¹⁷ Silahların Lübnanlılara çevrilmesi, içeride var olan mezhepsel kutuplaşmayı körüklemiş, Şii olmayanların kimliklerini hatırlamalarına yol açmıştır.¹⁸ Hizbullah, silah bırakması yönündeki baskılar karşısında silahların İsrail'e karşı ülkeyi koruma amaçlı olduğunu ve hiçbir zaman Lübnan halkına karşı kullanmayacağını savunuyordu. 7 Mayıs olayları ile bir anda Batı Beyrut'u işgal eden örgüt, özellikle Sünniler gözünde inandırıcılığını yitirmiştir.¹⁹ Dolayısıyla 8 Mart'ın beklenen başarıyı sergileyememesinde 7 Mayıs olayları önemli bir etken olmuştur. 8 Mart İttifakı'nın Hizbullah ve Emel adayları Şiilerin çoğunlukta olduğu bölgelerde beklediği gibi milletvekilliklerini kazanmıştır. Sünniler de çoğunluk oldukları bölgelerde 14 Mart'ı desteklemiştir. Ancak seçim sonuçları açısından belirleyici olan Hıristiyan oyları olmuştur. Çünkü Hıristiyanları temsil eden partiler iki ittifak içinde dağılmış durumdadır. Hıristiyan oylarının etkili olduğu bölgelerde 8 Mart beklediği başarıyı elde edememiştir. Muhtemelen Batı Beyrut'un işgali Hıristiyan seçmenlerin oylarının 14 Mart'a kaymasına, Sünniler ve diğer mezheplerin bu ittifak etrafında seferber olmalarına neden olmuştur. Ayrıca, Marunî Patriği Sfeir'in İran milliyetçiliğine yaptığı vurgu Hıristiyan oylarının 8 Mart İttifakı'ndan 14 Mart İttifakı'na kaymasında etkili oldu. Mişel Süleyman'ın da Jibeil seçim bölgesinde 8 Mart aleyhine olacak şekilde danışmanının adaylığını dolaylı yoldan desteklemesi 8 Mart'ın konumunu etkilemiştir. Böylelikle Hıristiyan'ların Mişel Aoun'ın Hizbullah'la ittifakına karşı güçlü bir blok oluşturması gündeme gelmiştir. Tüm bu girişimler Hıristiyan oylarının renginin değişmesinde etkili olmuştur.

Diğer yandan seçim öncesinde, sonuçlara bağlı olarak ülkenin hem iç hem de dış politikada önemli bir değişim geçirebileceği yorumları da seçim sonuçlarını etkilemiştir. Yapılan bazı öngörüler haklılık payı içermekle birlikte tam olarak Lübnan gerçeğini yansıtmamaktadır. Yapılan analizlerde iki temel olgu ortaya çıkmaktaydı. Birinci varsayımına göre Hizbullah'ın seçi-

mi kazanması durumunda HAMAS örneğinde Filistin'in yaşadığının Lübnan'da da gerçekleşeceği üzerineydi. İkincisi ise 14 Mart İttifakı'nın kazanması durumunda ise Hizbullah'ın etkisizleşecekti. Ancak, her iki öngörü de Lübnan'daki toplumsal dinamikler dikkate alındığında gerçeği yansıtmaktan uzaktır. Öncelikli olarak seçimlerin Lübnan iç ve dış politikası açısından radikal bir değişiklik yaratmayacağı söylenebilir. Söz konusu varsayımının dayandığı iki temel unsur bulunmaktadır. Birincisi Hizbullah'ın etkinliğinin seçimlerden bağımsız olarak sokaktaki gücüne dayanması ve seçimlerin bu gerçeği değiştirmeyecek olmasıdır. İkincisi Lübnan siyasal sisteminin yapısının farklı gruplar arasında uzlaşmayı zorunlu kılmasıdır. Siyasal sistemin bir gereği olarak hiçbir önemli karar, mecliste çoğunluğa sahip olsanız bile, tüm gruplar arasında uzlaşmadan alınamamaktadır. Bu durum Doha uzlaşısı ile iyice belirginleşmiştir. Buna göre hükümette üçte bir oranda temsiliniz var ise bütün kararları veto edebilme gücünüz de bulunmaktadır. Hukuki durumun ötesinde sokağın ve bazen silahların gücü meclis çoğunluğunu anlamsız kılabilir. Nitekim 2005 seçimlerinden sonra 14 Mart grubu Meclis'te sayısal çoğunluğu bulunmasına rağmen hükümet etme noktasında başarısız olmuştu. Hizbullah'ın uzun süren sokak protestoları, Şii bakanların hükümetten istifası ile hükümetin meşruiyetinin sorgulanması ve 7 Mayıs olaylarında güç yolu ile hükümetin kararlarına uyulmaması en güzel örneklerdir. Dolayısıyla 14 Mart'ın kazandığı zafer, güç dengelerinde radikal bir değişim ya da dış politikada belirli bir eksenin etkinliği altına girme sonucu doğurmayacaktır. Muhalefet geçen dönem olduğu üzere, siyasal sistemi istediğinde işlemez hale getirebilecektir. Hizbullah seçimleri kazanmış olsaydı bile bu Hıristiyan müttefikleri sayesinde olacaktı. Bu nedenle hükümeti kendi kuramayacak, aynen şimdiki hükümette olduğu gibi, siyasi sistemin tıkanmaması için neredeyse tüm siyasi gruplarla uzlaşma geliştirmek zorunda kalacaktı.²⁰ Örneğin, Hizbullah Başbakanlık için bir Sünni adayı göstermek zorunda kalacaktı. Çünkü Lübnan siyasal sisteminde Devlet Başkanının Marunî, Başbakan'ın Sünni ve Meclis Başkanının da Şii olması şartı

vardır. Dolayısıyla mezhepler arasında bir uzlaşma kaçınılmazdır. Lübnan'da kullanılan ifadeyle "Lübnan'da dengeler Meclis içinde değil dışındadır. Lübnan'da önemli siyasal kararlar Meclis çoğunluğu tarafından alınmamakta, Meclis dışında alınmaktadır"²¹ Diğer bir deyişle mezhep önderlerinin kabul etmediği bir hükümetin Lübnan'a istikrar getirmesi oldukça güçtür. Hatta Doha uzlaşısından sonra Hizbullah için seçim sonuçları daha az anlam ifade etmiş olabilir. Veto yetkisini ele geçirmiş ve kendisiyle uzlaşılması zorunda kalınan 8 Mart, geri planda etkin olma konumunu sürdürmeyi çok da kötü olmayan bir durum olarak değerlendirmiş olabilir. Dolayısıyla Hizbullah'ın 2009 seçimlerinden sonra temel politikalarından birinin hükümet kararlarını veto edebilecek sayıda bakanlık almak olacağını ileri sürebiliriz. 14 Mart İttifakı'nın da son aşamaya kadar veto hakkını vermemek için mücadele edeceği söylenebilir.

Bu değerlendirmeler Lübnan seçim sonuçlarının fazla önem taşımadığı anlamına gelmektedir. Sadece Lübnan'da güç dengelerinin radikal bir biçimde dönüşeceği, ülkenin tamamen Suudi Arabistan veya İran eksenine kayacağı şeklindeki yorumların doğru olmayacağı ifade edilmeye çalışılmaktadır. Seçim her şeyden önce sokakta güçlü olan Hizbullah'ın bir de siyasal kurumları ve bunun uzantısı olarak bürokraside etkin konuma geçmesine engel olacaktır. Bu açıdan 8 Mart'ın sokaktaki gücüne karşı 14 Mart'ın seçimler ile nispeten bir denge oluşturduğu söylenebilir. İkincisi Lübnan halkı üzerindeki psikolojik sonuçları açısından önemli bir seçim olmuştur. Sosyal ve siyasal yaşamın mezhepler temelinde yürütüldüğü Lübnan'da bir grubun diğer bir grup üzerinde kurduğu üstünlük kendini daha rahat, güvenli ve üstün hissetmesine neden olmaktadır. 7 Mayıs olaylarının tam da böyle bir etkisi olmuştur. Kısa sürede Batı Beyrut'un işgal edilmesi ve Sünnilerin baskı altına alınması, Şiilerin Sünniler karşısında psikolojik üstünlük kurmasını sağlamıştı. O tarihten bu yana, güvensizleşen ve Hizbullah'ın silahlarından çekinmeye başlayan Sünni kesim için 7 Haziran seçim sonuçları büyük önem taşımaktadır. Sünnilerin yoğun olduğu kuzey ve karışık yaşadıkları Doğu kesim-

de Sünnilerle yapılan görüşmelerde “7 Mayıs’ta biz ne hissettiysek seçimden sonra da onlar (Şi-iler) aynı şeyleri hissetti”, “seçim sonuçlarının açıklandığı gün hayatımın gerçek anlamda en mutlu günü” olduğu şeklindeki ifadeler bahsedilen güven, üstünlük hislerinin örnekleridir.

Lübnan iç politikasından ziyade seçimin bölgesel sonuçları daha önemlidir. Hükümeti 14 Mart İttifakı’nın kuracak olması Obama’nın Ortadoğu’da yürütmeye çalışacağı politikaları kolaylaştırması açısından önemli olabilir. 2006 tarihinden itibaren Lübnan hükümetine yaklaşık 1 milyar dolar yardım veren ABD’nin bir diğer amacı da Lübnan Ordusunu modernize etmektir. Bu yönde bazı çalışmaların yapılıyor olması dikkat çekicidir. Diğer yandan Hizbullah’ın zaferi durumunda ise ABD’nin Lübnan hükümeti ile ilişkiye girip girmeyeceği, girerse nasıl bir yöntem izleneceği konusundaki belirsizlik (hükümetin Hizbullah üyeleri ile görüşmeden diğer üyeleri muhatap almak gibi) Lübnan’daki ekonomik ve politik istikrarı etkileyecekti. Bunun ötesinde şayet Hizbullah’ı doğrudan dışlama yoluna gitmesi ise hem Obama yönetimini hem de ABD’nin Lübnan’daki etkisini tartışmalı hale getirecek ve bölgede yeni krizlerin doğmasına yol açacaktı. Seçim sonuçları ile en azından kısa dönemde bu sorun aşılmıştır. Ayrıca, Obama’nın Suriye’yle başlayan diyalog sürecinde daha güçlü bir konum elde ettiği ileri sürülebilir.

Seçim sürecinin de gösterdiği üzere Lübnan’da bağlantıları dışarıya uzanan iki blok mücadele halindedir. Suudi Arabistan, Amerika ve Fransa tarafından desteklenen 14 Mart’a karşılık İran ve Suriye tarafından desteklenen 8 Mart Blok’u rekabet halindedir. Bu mücadele Ortadoğu’daki kutuplaşmayla bire bir örtüşmektedir. 7 Haziran seçimlerinin en önemli sonucu bölgesel rekabette tarafların birbirleri karşısında pozisyonlarını güçlendirme, masaya daha güçlü oturmaları açısından önemli olabilir. Tarafların bölgedeki görece güç dengelerinde değişim olabilir. Muhalefet kazansaydı İran ve Suriye, Lübnan’ı bir bütün olarak kendi kamplarına çektiklerini savunabilecek, ABD karşısındaki pozisyonlarını güçlendirebileceklerdi.

Lübnan’da önümüzdeki döneme ilişkin bir öngörü yapacak olursak kısa ve orta vadede istikrar beklentisinin ağır bastığı söylenebilir. Ancak, bu öngörü Lübnan hükümetinin taraflar arasında çatışmaya varmayan bir süreç sonunda kurulmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu aşamada Lübnan dışındaki aktörlerin de sürece müdahil olması gündeme gelecektir. Nitekim Beyrut merkezli Stratejik Araştırmalar Merkezi’nin Başkanı Muhammet Nurettin’in de dikkat çektiği gibi Lübnan’daki siyasal gelişmeler “dış gelişmelerden bağımsız değil aksine bir bütün olarak dış gelişmelere açıktır.” Lübnan’ın Ortadoğu politikalarının bir aynası olması, merkezi otoritenin mezhepler arasında paylaşılması, Ortadoğu’da etkinlik arayışında olan her ülkenin Lübnan’da etkili olma çabası, Lübnan’ın iç siyasal ve sosyal yapısının parçalı ve birbirleriyle kavgalı oluşu gibi nedenler Lübnan’ın istikrarını dış gelişmelerle doğrudan bağlantılı yapmaktadır. 11 Eylül sonrası dönemde Lübnan’ın bu kadar istikrarsız bir dönem geçirmesinin temel nedenlerinden biri de ABD’nin Ortadoğu’da İran ve Suriye’yi dışlayan, kimi zaman askeri müdahaleyi savunan, tek taraflı politikaları olmuştur. Nitekim Suriye’nin Lübnan’dan çıkartılmasında Amerikan politikaları belirleyici bir rol oynamıştı. Kutuplaşmayı körükleyen bu yaklaşım Lübnan üzerindeki güç mücadelesini hızlandırmıştır. Tehdit algısı yükselen ülkeler Lübnan üzerinden Amerikan çıkarlarına zarar vermeye çalışmıştır. Bununla birlikte yeni Amerikan yönetiminin Orta Doğu’da Bush yönetiminden farklı bazı açıklamalar ve açılımlar gerçekleştirmesi bölgede iyimser bir havanın oluşmasına yol açmıştır. Her ne kadar son İran seçimlerinin ardından yaşanan gelişmeler kaygı vericiyse de, ABD-Suriye ilişkilerinde yaşanan yumuşama Lübnan’ın istikrarına yönelik beklentilerin artmasına yol açmıştır. Söz konusu değişim, Suriye’yi Lübnan’da “daha sorumlu” davranmaya itebilir. Suriye, ABD’nin yanı sıra 2006 Lübnan Savaşı ve Gazze operasyonları sonrası ilişkilerin kopma noktasına geldiği Suudi Arabistan’la da en üst düzey ziyaretlerle somutlaşan yakınlaşma içine girmiştir. İran ise seçimlerin ardından kendi iç sorunlarına daha fazla yoğunlaşabilir. Dolayısıyla, dış dinamiklerin etkisine son derece açık olan Lübnan’ın böl-

gedeki gelişmelerden olumlu anlamda etkilenmesi olasıdır. ABD-Suriye, İsrail-Suriye, İran-ABD ve İsrail-Filistin sorunlarının ne yöne evrileceği Lübnan'ın geleceğinde doğrudan etkili olacaktır. Obama'nın geldiği günden bu yana verdiği değişim mesajı ve son Kahire konuşması ışığında Lübnan'da kısa süreli de olsa istikrarlı bir dönemin yaşanması daha yüksek olasılıktır. Bu süreci riske edebilecek en önemli unsurların başında aşırı sağcı İsrail hükümeti ile İran arasındaki ilişkiler gelmektedir. Ancak Obama yönetimiyle doğrudan karşı karşı gelmek istemeyen Netanyahu'nun yeni dönemde bazı sertlik yanlısı açıklamaları gündeme getirmesi beklenmemektedir. Nitekim Netanyahu'nun her ne kadar içi boşaltılmış olsa da ilk kez "iki devletli çözüm"den bahsetmesi dikkat çekicidir. İran faktörüne gelince İran seçimlerinin ve Ahmedinejat'ın seçim zaferinin tartışmalı hale getirilmesi İran'ı daha radikal bir politika izlemeye sürükleyebilir. Bunun belirtileri mevcut olmakla birlikte, Ahmedinejat'ın en azından Obama'nın atacağı adımları görene kadar bölgesel gerilimi tırmandırmaktan kaçınacağı söylenebilir.

Seçimlerin ardından Başbakanlık görevini üstlenen 14 Mart lideri Saad Hariri "Başbakanlık için gerekli tecrübeye sahip olduğunu" ifade ederek yeni hükümet kurma çalışmalarına zaman kaybetmeksizin başlamıştır. Hariri'nin ilk Başbakanlık görevinde zayıf ve başarısız olma ihtimali yüksek bir hükümet yerine güçlü lider imajını kuvvetlendirecek bir hükümeti tercih etmesi beklenmektedir. Bu bağlamda 8 Mart'ın da içerisinde yer alacağı yeni bir hükümet formülü gündeme gelebilir. Bir anlamda yeni bir ulusal birlik hükümetinin kurulması için yoğun bir çaba harcayacağını ileri sürebiliriz. Seçim sonrası mesajlar da bu senaryoyu güçlendirmektedir. Seçim gecesi Hizbullah'a bağlı El Manar televizyonu Saad Hariri'nin yaptığı zafer konuşmasını canlı yayınlamış, Saad Hariri de "seçimin galibinin olmadığı, sadece demokrasi ve Lübnan'ın kazandığı" şeklinde yumuşak ve birleştirici bir konuşma yapmıştır. Nasrallah'ın seçim yenilgisini kabul etmesinin yanı sıra, Emel lideri Nebih Berri de seçim zaferinden dolayı 14 Mart İttifakı'nı kutlamıştır.

Sonuç olarak bir kez daha hükümet kurulma sürecinde en büyük sorunun Doha'da alınan karar uyarınca muhalefete veto yetkisinin verilip verilmeyeceği konusunda yaşanacağını belirtebiliriz. Hariri, birlik hükümeti görüşmelerinin önkoşulsuz olarak yapılmasını savunmaktadır. Yani muhalefete veto yetkisinin verilmesine karşı çıkmaktadır. Veto yetkisi konusunda aşılama durumu Lübnan'ın orda vadede yeni krizlere sürüklenmesi gündeme gelebilir. Hizbullah yetkilileri, "eğer 14 Mart Bloğu yeni açıklamalar yaparsa bizi yanlarında bulacaktır. Ama gücü tek başlarına kendilerinde toplamak isterlerse bizi karşılarında bulacaklardır" diyerek bir anlamda Hariri'yi veto konusunda geri adım atmaya yöneltmektedir. Hizbullah'ın bir diğer çekincesi Lübnan hükümetinin Hizbullah'ın elindeki silahları gündeme taşımasıdır. Bunun önüne geçilmesi için veto kartını elinde bulundurması oldukça önemlidir. Dolayısıyla veto gücünün muhalefete verilip verilmemesi, hükümet çalışmalarının ve istikrarın devamının kilit noktasını oluşturacaktır.

6. Lübnan Seçimleri ve Türkiye

Lübnan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra iç savaşlar yaşaması, ardından sırasıyla Suriye ve İsrail'in askeri ve politik kontrolü altına girmesi Türkiye-Lübnan ilişkilerinin gelişmesini engellemiştir. Buna karşın, 2000 Mayıs ayında İsrail'in ardından 2005 Nisanında Suriye'nin askeri varlığını geri çekmesi Ankara-Beyrut ilişkilerinde yeni bir dönemin başlamasına yol açmıştır. İlişkiler, 2006 yılındaki İsrail-Lübnan Savaşı'nın ardından gündeme gelen UNIFIL'in güçlendirilmesi ve Türkiye'nin barış gücüne katkı sağlayabileceğini açıklamasının ardından daha da önem kazanmıştır. Eylül 2006 tarihinde TBMM'de Lübnan'a asker gönderilmesini öngören Tezkere kararının tartışıldığı günlerde Başbakan Erdoğan açıkça "Türkiye'nin Lübnan krizi karşısında sessiz kalamayacağını" ifade etmiştir. Türkiye'nin Lübnan'a asker göndermesi kararını destekleyen AKP hükümeti, Lübnan'daki istikrara katkı sağlamanın "tarihi" sorumlulukları olduğunun altını çizmiştir. Bir anlamda Osmanlı İmparatorluğu'nun Lübnan'daki varlığına dikkat çeken AKP yönetimi, Lübnan'a asker göndermeyi doğal sorum-

lulukları içerisinde görme eğilimindeydi. Başbakan Erdoğan asker gönderme kararına yönelik olarak “ Buna bir insani görev, bölgedeki hukukun bir gereği olarak, tarihi bir sorumluluk olarak üstleniyor ve olaya böyle bakıyoruz” ifadesini kullanmıştı.²² Erdoğan ayrıca, asker gönderme kararının Lübnan halkı ile olan bağları kuvvetlendireceğini öne sürmüştü. Nitekim Lübnan Başbakanı Sinyora, Erdoğan’a yönelik olarak “Sizlere güveniyoruz. Lübnan’a sahip çıkacağımıza inanıyoruz. Batı ve bölge ülkeleri nezdindeki çabalarınızdan sonuç alınacağına inanıyoruz” diyerek bir anlamda Türkiye’nin Lübnan’daki aktif çabalarını destekledikleri ifade etmişti.²³ Türkiye, Lübnan hükümetinin de isteği üzere UNIFIL’e katılma kararı almıştır.²⁴

Türkiye’nin Lübnan hükümeti ve özellikle Hariri yönetimiyle iyi ilişkileri 2004 yılında dönemin Başbakanı Refik Hariri’nin Türkiye ziyaretiyle başlamıştır. Bu çerçevede 2000 sonrası dönemde Türkiye-Suriye ilişkilerinin gelişmesi doğrudan Türkiye-Lübnan ilişkilerini de etkilemiş ve Nisan 2004 tarihinde ilk önce Lübnan Dışişleri Bakanı Jean Obeid, ardından da Mayıs 2004’te Başbakan Hariri Türkiye’ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Lübnan Başbakanının ziyareti sırasında iki ülke arasında ikili ilişkilerin geliştirilmesine dönük birtakım anlaşmalar imzalanmıştır.²⁵ 2005 tarihinde ise Türkiye, bir yandan Lübnanlı Sünni gruplar ile Suriye arasında yaşanan gerginliğin barışçıl yöntemlerle çözülmesi için çaba harcarken diğer yandan da kriz karşısında tarafsız davranmaya çalışmıştır. İlişkilerin düşük yoğunluktan yüksek profile çıkmasında rol oynayan asıl olay ise 2005 Kasımında Hariri ailesine bağlı Oger Telekom’un özelleştirmeye çıkarılan Türk Telekom’un yüzde 55 hissesini 6 milyar 550 milyon dolar fiyatla satın almasıyla olmuştur. Türkiye’ye yapılan doğrudan yabancı yatırımlar arasında ilk sıraya yerleşen Oger Telekom’un sahibi olduğu Türk Telekom aynı zamanda, Türkiye’deki üç GSM operatöründen biri olan Avea’nın hisselerinin %81’ine de sahiptir.²⁶ Dolayısıyla Hariri ailesiyle kurulan özel ticari ilişkilerin politik alanda da iki ülke arasındaki ilişkilere yansımaları olmuştur.

Bu bağlamda güvenlik sorunlarının yanı sıra Türkiye ayrıca Lübnan’ın yeniden yapılandırılmasında aktif bir rol üstlenmektedir. Türkiye Lübnan’ın yeniden yapılandırılması çerçevesinde 50 milyon dolar insani yardım programlarına destek vermiştir.²⁷ Türkiye, Lübnan’a verilen insani yardım sıralamasında ilk 15 ülke arasında yer almaktadır. Ülkenin değişik bölgelerinde 37 okul inşa edilmiş; 20 tane de yeni okul inşası sürmektedir. Bu okulların inşasında mezhepsel ya da bölgesel ayrımcılığa gidilmemektedir. Türkiye ayrıca yaklaşık 20 milyon dolara mal olacak ve 500 bin kişinin yararlanabileceği özel bir travma ve rehabilitasyon merkezini inşa etmeyi hedeflemektedir.²⁸ Söz konusu yardımların önemli bir kısmı ise Şiiilerin yoğun yaşadığı bölgelerde yapılıyor olması hem Şiiilerin hem de Sünnilerin Türkiye’ye dost ve kardeş bir ülke olarak görmelerine yol açmıştır.

Dolayısıyla Türkiye’nin Lübnan’daki pozisyonu, tüm Ortadoğu’da olduğu gibi, kendine özgüdür. Tarafsız, kapsayıcı, bütün gruplara eşit mesafede, yapıcı ve etkin olma arayışındaki Türkiye, Lübnan içi kamplaşmada bir tarafı destekleyen küresel ve bölgesel aktörlerden farklı bir duruş sergilemektedir. Bu nedenle, Türkiye Lübnan seçimlerinin sonuçları konusunda belki de en rahat ülkelerden biri olmuştur. Bütün gruplara eşit mesafede olmaya çalışan Türkiye tercih yapmak durumunda kalmamıştır. Ancak Türkiye’nin tercih yapmaması sonuçlardan etkilenmesi gerçeğini değiştirmemektedir.

Seçimlerden 8 Mart İttifak’ı zaferle çıkmış olsaydı Türkiye sonuçlara saygı gösterecek ve yeni hükümetle de ilişkiye geçecekti. Zira Türkiye’nin zaten Hizbullah yönetimiyle doğrudan görüşmelerde bulunan bir ülke olduğunu belirtmekte yarar vardır. Diğer yandan hükümette Hizbullah’ın ağırlığının olacak olması ve Türkiye’nin hükümet üzerinden ilişkileri sürdüreceği olması Türkiye’nin ABD, İsrail, Suudi Arabistan, Fransa veya AB ile ilişkilerinde yeni krizler doğurabilirdi. Bu durumun bir benzeri Filistin seçimleri sonrası HAMAS iktidarı örneğinde yaşanmıştı. Türkiye’nin seçim sonuçlarına tanınması, HAMAS’ı dışlayan çözüm yollarını eleştirmesi Türkiye’nin bazı ülke-

lerle ilişkilerinde sıkıntı yaratmıştı. Bu risk faktörü kendini zaten gerilmeye başlayan İsrail ile ilişkilerde daha net biçimde gösterebilirdi. AK Parti hükümetinin bölgesel baskılara rağmen seçimle işbaşına gelmiş bir Hizbullah'la ilişkisini sürdürmesi kuvvetle muhtemeldi.

Bu riskin yanı sıra Türkiye adına önemli fırsatlar da doğabilirdi. Bir kere Türkiye'nin tarafsız ve bütün gruplara eşit mesafede durma politikasının test edilmesi açısından başarılı ve Türkiye'ye bölgede duyulan güveni pekiştirecek bir dönem olabilirdi. Hizbullah'ın zaferi muhtemelen yeni diplomatik krizlere ve belki de çatışmalara neden olacaktı. Bu ortam Türkiye'nin bölgede oynamaya çalıştığı arabulucu, sorunların çözümünde aktif olma politikaları açısından uygun koşullar yaratabilirdi. Lübnan halkı gözündeki "zayıf ve haklının yanında yer alma"²⁹ imajı güçlenebilirdi.

Türkiye'nin Lübnan'a ekonomik açılımı açısından sonuçların beklenen yönde olduğu söylenebilir. 8 Mart seçimleri kazansa idi en büyük beklenti Lübnan'ın bir ekonomik krize sürükleneyeceğiydi. Batı ve Körfez yardımlarının kesilmesi, yatırımların azalacağı beklentisi kriz öngörüsünü güçlendirmekteydi. Türkiye'nin Lübnan ile ilişkilerinde ekonomi de önemli bir faktördür. Ekonomik istikrarın sürececek olması Türkiye'nin ticaret ve yatırım faaliyetlerini daha rahat sürdürme imkânı sağlayacaktır.

Sonuç

Lübnan, tarih boyunca bölgesel ve küresel güçlerin üzerinde rekabet ettiği topraklar olmuştur. Tarihte Asurlular, Babilliler, Büyük İskender, Haçlı güçleri, Memlükler, Osmanlılar ve Fransızlar Lübnan'a egemen olabilmek için binlerce askeri feda etmekten çekinmemiştir. Lübnan toprakları üzerindeki rekabet M.Ö. 3000'lere kadar gitmektedir. Bu süreçte Lübnan sürekli bir şekilde çatışmaların ve savaşların odağı olmuştur. Lübnan toprakları üzerindeki rekabet günümüzde de sürmektedir. 2009 seçimleri söz konusu bölgesel ve küresel güçlerin Lübnan üzerindeki mücadelesinin farklı şekilde sürdürdüğünü göstermektedir. 7 Haziran 2009 seçim-

leri Lübnan'daki siyasal istikrarın kurulmasına kısmı bir etki yapması beklenmektedir. 8 Mart İttifakı içinde yer alan Hıristiyan Partiler kendi seçmenlerinden istediği desteği alamamıştır. Seçimlerin ardından Hizbullah Şiiler arasında en büyük güç olduğunu bir kez daha göstermiş olmakla birlikte Lübnan siyasetinde etkin olmak için daha uzlaşmacı bir politika izlemesi gerektiği gerçekliğiyle bir kez daha karşılaşmıştır. Askeri güce dayalı bir politikayla Lübnan'ı yönetmeye çalışması Lübnan'daki demografik ve siyasal sisteme aykırıdır. Lübnan tarih boyunca farklı grupların birlikte yaşamaya çalıştığı ancak çoğu zaman barış içinde yaşamayı beceremediği bir ülkedir. Lübnan, bağımsızlığını elde ettiği günden bugüne kadar sürekli mezhepsel gerginlerin ve çatışmaların yaşandığı bir ülke olmuştur. 2009 seçimleri mezhepler arasındaki gerginliği sonlandırmamış olmakla birlikte en azından Hizbullah'ın savaş ve baskı politikasının Hıristiyan, Sünni ve Dürzî gruplar tarafından eskisi gibi desteklenmediğini göstermiştir.

Seçimlerden sonra en önemli tartışma konusu Hizbullah'ın silahları ve Hükümet kararları üzerinde veto hakkına sahip olacak sayıda bakanlığın 8 Mart İttifakı'na verilmesi olacaktır. Hizbullah liderleri tarafından seçimlerden hemen sonra yapılan açıklamalarda silahlar ve veto hakkı konusunda geri adım atılmayacağı açık bir şekilde belirtilmiştir. Hizbullah istemedikçe Lübnanlı hiçbir güç partinin elindeki silahları onun elinden alacak güçte değildir. Yalnızca, Suriye Hizbullah'ın silahlarını toplayebilecek bir güçtür. Ancak, iki taraf arasında stratejik bir işbirliği bulunduğu dikkate alındığında bu ihtimalin en azından şimdilik gerçekleşmeyeceğini öngörebiliriz. Diğer yandan 14 Mart İttifakı liderlerinin ise muhalefetin hükümet kararlarını bloke etmesine izin vermeyeceklerini açıklamaları ve Hizbullah'ın elindeki silahların ulusal orduya devrini istemeleri 14 Mart ve 8 Mart arasındaki gerginliğin süreceğini göstermektedir. Sonuç olarak 2009 seçim sonuçlarının Lübnan'a arzulan barış ve istikrarı getirmekten uzak olduğunu belirtmek gerekmektedir.■

DİPNOTLAR

- 1 Engin Deniz Akarlı, *The Long Peace Ottoman Lebanon, 1861–1920*, Berkeley: University of California Press, 1993, s. 82-83
- 2 Ralph E. Crow, “Religious Sectarianism in the Lebanese Political System”, *The Journal of Politics*, Vol: 24, No: 3. (Aug., 1962), s. 495.
- 3 Bu konuda bkz., Jacob M. Landau, “Elections in Lebanon”, *The Western Political Quarterly*, Vol: 14, No: 1, (Mar., 1961), ss. 120-147.
- 4 Akarlı, op. cit., s. 83.
- 5 Anlaşma Metni için bkz., The Middle East Information Network, “The Taif Agreement”, <http://www.mideastinfo.com/documents/taif.htm> (Son Erişim 13 Şubat 2009); Taif Anlaşması hakkında yapılan tartışmalar için bkz., Hassan Krayem, “The Lebanese Civil War and the Taif Agreement”, Ed.: Paul Salem, *Conflict Resolution in the Arab World: Selected Essays*, Beirut: American University of Beirut, 1997, ss., 411-435.
- 6 Republic of Lebanon Ministry of Interior and Municipalities, “Election 2009: Guide For National and International Observers and the Media”, s.5.
- 7 Güney Lübnan’da Şiilerin önde gelenleri ve Emel temsilcileriyle yapılan görüşmelerde Refik Hariri’nin hiçbir bölge arasında ayırım gözetmediği ve bu nedenle sevdiği dile getirilmiştir, 10 Haziran-19 Haziran 2009.
- 8 Zafer ile kast edilen İsrail’in hedeflerine ulaşamamasıdır. İsrail’in askeri bir yenilgiye uğratılması kast edilmemektedir. Ancak İsrail’e karşı devlet dışı bir aktörün sergilediği direniş herkes tarafından bir zafer olarak kabul edilmektedir.
- 9 Bu ifade 2006 Savaşı’ndan birkaç ay sonra o dönemde Başbakan Fuat Sinyora’nın danışmanlığı görevini yürüten Muhammed Şatah ile yapılan görüşmede dile getirilmiştir, Şubat 2007.
- 10 Rakamlar Lübnan İçişleri Bakanlığı tarafından uluslararası gözlemcilerle verilen kitapçıktan alınmıştır: Republic of Lebanon Ministry of Interior and Municipalities, “Election 2009: Guide For National and International Observers and the Media”.
- 11 Bu konudaki iddialar Lübnan basınında yer almasının yanı sıra Beyrut’ta ve Güney Lübnan’da görüştüğümüz 8 Mart İttifakı’na yakın birçok yetkili ve araştırmacı tarafından dile getirilmiştir. Seçim sonuçlarının 14 Mart lehine sonuçlanmasının temel nedeni olarak “oy satın alınması ve Suudi Arabistan paraları ile dışarıda yaşayan seçmenlerin ülkeye getirilmesi” gösterilmiştir. Sayılarla ilgili bilgiler de yine bu görüşmelerden elde edilmiştir, 10 Haziran-19 Haziran 2009.
- 12 Mülakat, THY Beyrut Merkezi, 09 Haziran 2008, Beyrut.
- 13 Lebanonwire News, “Elections 2005 Lists and Candidates”, http://www.lebanonwire.com/prominent/elections2005/full_results.asp, (Son Erişim 12 Kasım 2007)
- 14 İsrail Haber, “Lübnan Siyasetine Mısır ve Suudi Arabistan mı Yön Verecek?”, <http://www.israhaber.com/lubnan-siyasetine-misir-ve-suudi-arabistan-mi-yon-verecek--5191-haberi.html>, (Son Erişim: 17.06.2009)
- 15 Mülakatlar, 10-16. Haziran 2009, İsrail.
- 16 Şiiler dışında kalan kesimlerle yapılan görüşmelerde elde edilen izlenim, 10 Haziran-19 Haziran 2009.
- 17 Hizbullah’a destek veren Şii kesimle yapılan görüşmelerde 7 Mayıs olaylarının bir sonuç olduğu önemli olanın nedenler olduğu dile getirilmiştir. Buna göre 5 Mayıs kararları ile hükümet böyle bir çatışmanın çıkmasının baş sorumlusu olarak görülmektedir. Aynı kesimler bu kararları Lübnan hükümetinin değil ABD’nin aldığı, İsrail’e direniş için hayati öneme sahip iletişim sisteminin kaldırılmasının ülkeye en büyük ihanet olduğunu düşünmektedir, 10 Haziran-19 Haziran 2009.
- 18 Bu değerlendirme Beyrut’ta yerleşik Stratejik Araştırmalar Merkezi’nin Başkanı Muhammed Nurettin tarafından dile getirilmiştir, 11 Haziran 2009.
- 19 Şiiler dışında kalan kesimlerle yapılan görüşmelerde elde edilen izlenim, 10 Haziran-19 Haziran 2009.
- 20 Birleşmiş Milletler Lübnan Özel Koordinatörü Michael Williams Türkiye’den gelen uluslararası gözlemci ekibi ile gerçekleştirdiği toplantıda Emel lideri Nebih Berri’nin kendisine “8 Mart’ın seçimleri kazanması durumunda yapacağı ilk şeyin Saad Hariri’yi arayarak başbakanlık teklif etmek olacağını” söylediğini ifade etmiştir. Bu düşüncenin temel mantığı iktidarda olan grubun başbakanlığa (Lübnan’da başbakanlar Sünni olmak zorundadır) Sünni kesimin istemediği bir ismi getirmenin ülkeyi siyasi krize götüreceği düşüncesidir.
- 21 Bu yönde ifadeler Stratejik Araştırmalar Merkezi’nin Başkanı Muhammed Nurettin, Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi Timur Göksel ve Trablus’ta bulunan Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Dr. Mustapha Adib tarafından dile getirilmiştir, 10 Haziran-19 Haziran 2009.
- 22 *Yeni Şafak Gazetesi*, “Hizbullah’ı Silahsızlandırmanın İstenirse Askerimizi Çekeriz”, 02.09.2006, <http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=02.09.2006&i=3818>, (Son Erişim: 11.10.2007)
- 23 *Amerikan’ın Sesi*, Erdoğan Lübnan Başbakanıyla Konuştu, 31.07.2006, <http://www.voanews.com/turkish/archive/2006-07/2006-07-31-voa20.cfm>, (Son Erişim: 11.10.2007)
- 24 *Genelkurmay Başkanlığı*, “BM Lübnan Geçici Kuvveti (UNIFIL)” http://www.tsk.mil.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_22_BM_Lubnangecicikuvveti/BM_UNIFIL.htm.
- 25 Nikolaos Raptopoulos, “Rediscovering its Arab neighbours? The AKP imprint on Turkish Foreign Policy in the Middle East”, *Les Cahiers du RMES*, Vol I, No: 1, Juillet 2004, s. 10.
- 26 Şirket bilgileri hakkında bkz., http://www.saudioger.com/business_telecommunication.html.
- 27 Abdullah Gül, “Turkey: Vital Ally in the Cause of Long-Term Stability”, *American Foreign Policy Interests*, Vol 29, Iss 3, May 2007, s. 178.
- 28 *Hurriyet Daily News*, “Turkey Opens Womens’ Education Center in Lebanon”, 08.03. 2009, <http://www.hurriyet.de/haberler/daily-news/286448/turkey-opens-womens-education-center-in-lebanon> (Son Erişim: 25.03.2009).
- 29 Bu düşünce Lübnan’da halka yapılan görüşmelerde Türkiye algısına ilişkin sorduğumuz sorularda sıkça dile getirilmiştir, 10 Haziran-19 Haziran 2009.

Mithatpaşa Caddesi 46/4 Kızılay-Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr